

Memoria spațiului academic

Ideea acestei *întoarceri în timp*, la „oameni cari au fost” (N. Iorga), au trecut *Dincolo*, dar au rămas *Aici* prin ceea ce au făcut și au lăsat ca zestre intelectuală Universității „Alexandru Ioan Cuza”, a venit de la Domnul conf. dr. Bogdan-Petru Maleon, directorul Muzeului. Când mi-a vorbit despre *Memoria spațiului academic*, am găsit inițiativa foarte potrivită pentru ceea ce înseamnă datoria unei „Auguste Instituții”, cum este Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, față de cei care au slujit-o cu onoare și m-am angajat întru finalizarea ei.

Am gândit, împreună cu inițiatorul acestui proiect, la o formă de *aducere-aminte* care să se instituționalizeze. An de an, la „Zilele Muzeului Universității”, să evocăm personalități ale amfiteatrelor, sălilor de seminar și laboratoarelor Universității care au marcat fundamental viața academică, au arătat iubire față de școala noastră superioară, au instruit și educat multe promoții de studenți, au format tineri care să asigure continuitatea și să promoveze imaginea celei mai vechi și prestigioase universități din România.

Am stabilit și câteva precepte. Cei invitați să prezinte memoriale, cincisprezece la număr, câte unul de fiecare Facultate, să fie profesori reprezentativi, cu multă experiență, să fi cunoscut direct și nu pe alte căi (lectură, povestiri ale altora etc.) pe cel evocat, eventual să-i fi fost colaborator și să se simtă legat afectiv de el. Apoi, și aici să fiu iertat, să se afle în amurgul carierei, pentru a asigura, prin cei ce urmează, viitorul acestei acțiuni. Și încă o condiție-rugămintă. Aceste *aduceri-aminte* să nu se transforme în fișiere bibliografice. Ele trebuie să se focalizeze pe *profesorul-om*, pe *omul-profesor* cu bunele și cu relele lui, colegul și formatorul de școală, pe relațiile acestuia cu studenții, dispoziția la dialog, sollicitudinea dascălului; apoi, pe activitatea de dincolo de Universitate, în marea comunitate pentru a promova cultura, „extenzia universitară” în expresia, din 1932, a lui N. Iorga.

Cele 15 texte-medalioane, cărora li se adaugă „O întâmplare de viață între multe altele...”, care conferă un plus de „culoare” evocărilor, au urmat, în bună parte, dorința inițiatorilor. O dorință mai vizibilă în prezentarea lor liberă din seara zilei de 29 noiembrie, între orele 18.00-21.00 (mai mult cu o oră față de program; și aceasta în situația când numai șapte evocatori au fost prezenți!).

A fost atunci, în „mansarda” clădirii Muzeului din str. Titu Maiorescu nr. 12, un spațiu foarte potrivit, cu parfum de epocă, o **istorie orală autentică**, despre care sunt ecouri favorabile. Cei șapte memorialiști prezenți (profesorii: Constantin Toma - biolog, Alexandru Cecal - chimist, Vasile Nechita - economist, Ion Toderașcu - istoric, Dan Mănuță - filolog, Adrian Neculau - psiholog, Emil Dumea - teolog) au vorbit frumos, cu căldură, cu multă deferență, uneori cu tristețe, dar și cu umor despre oameni, fapte și atitudini. Multe, de ținut minte, de urmat sau dimpotrivă, de îndreptat.

Cele cincisprezece evocări devin, prin tipărire în revista Muzeului Universității, un bun pentru publicul larg, interesat de istoria școlii noastre superioare și de cei care, fiind în slujba ei, au rămas în memoria publică drept oameni reprezentativi, „oameni de seamă”.

Ceea ce facem prin *Memoria spațiului academic* este o datorie a celor de *Dincoace* față de cei trecuți *Dincolo*.

Prof. univ. dr. **ION TODERAȘCU**

Profesorul Alexandru Dima (1905-1979)

Cine l-a cunoscut pe Alexandru Dima în anii șaizeci ai veacului trecut cu greu va crede în autenticitatea portretului plin de căldură și de afecțiune pe care i l-au făcut Ion Biberi și Ion Zamfirescu. Foști colegi de liceu, aceștia îi cunoscuseră însă bine adevărata fire.

Alexandru Dima se născuse la 17 octombrie 1905, la Turnu Severin, în familia unui mecanic ceferist. Mediul îi va oferi prilejul de a deprinde o chibzuită cumpănire a lucrurilor, un realism al înfruntării cu dificultățile vieții. După anii de școală primară și de gimnaziu, se înscrie la Liceul „Traian”, pe care îl termină în 1925. Asupra tuturor tânărul firav produce o impresie adâncă, printr-o maturitate fără ostentație, prin înclinarea firească spre studiu. În clasele mai mari, elevul Dima ajunge să simbolizeze deja un ideal pe care ceilalți se vor strădui să îl ajungă. Îi recunoșteau o autentică și necontrafăcută superioritate intelectuală. Nu se poate spune că junele licean nu încerca să cunoască viața, să o studieze în felul lui, să o prețuiască și din alte puncte de vedere decât acela al studiosului. O iubire deferentă față de aceea care îi va deveni tovarășa de viață îl încântă de pe acum. Scrie versuri, care certifică nu numai sentimente gingașe și delicate împliniri, dar și o exprimare surprinzător de proaspătă, o bună cunoaștere a posibilităților expresive și melodice ale vocabulei. Din 1925, colaborează la „Datina” cu „meditații recreative”, cu traduceri și cu note de drum. Toate vădesc o trăsătură care va rămâne una din constantele firii sale: o candoare copilărească, o naivitate adesea uimitoare și necontrafăcută, o vie capacitate de a reacționa lăuntric și dureros la nedreptățile din jur.

Pe an ce trece, intrând tot mai mult în vârtoarea vieții, Alexandru Dima este atras de aspectele durabile, solide și palpabile ale realității, lăsându-le pe celelalte în taințe la care prea puțini aveau să ajungă. În 1925, se înscrie la

Universitatea bucureșteană, unde îi are profesori, între alții, pe Dimitrie Gusti, Mircea Florian, C. Rădulescu-Motru, P. P. Negulescu. Se înmulțesc și se diversifică intervențiile sale publicistice de la „Datina”, cu deosebire prin articole de temeinică analiză a fenomenelor literare. În 1926, îi scria viitoarei soții, Olga, rânduri sumbre: „lucrez groaznic. Am ajuns un semischelet. Mă simt foarte obosit, dar n-am ce face. De altfel, de asta sunt aici” (Aceste rânduri, precum și altele care vor urma, le-am extras, cu mulți ani în urmă, din scrisorile păstrate de aceea care a fost profesoara Olga Dima). Studia în principal filosofia, iar secundar – limba și literatura italiană. Aprofundarea sistematică a celei dintâi discipline îi va aduce nu numai un spor de ordonare a gândirii, ci și un trainic fundament pentru toate lucrările ulterioare, de la acelea consacrate artei populare, la acelea despre literatura comparată. Bănește o duce tot greu, cu urmări pe care, plin de umor, i le comunică și logodnicei: „și mi-e, dragă, câteodată o foame de lup, că îmi vine să înghit pe toți domnii și domnișoarele cu care stau acuma la bibliotecă”.

În 1934, este numit profesor la Râmnicu Vâlcea, iar peste un an este transferat la Liceul „Gheorghe Lazăr” din Sibiu. Studiile și articolele răspândite în diferite publicații sunt înmănunchiate în volumul *Aspecte și atitudini ideologice* (1933). Anul 1935 va însemna și pătrunderea lui Alexandru Dima printre personalitățile îndrumătoare ale ideologiei culturii noastre, prin articolul-manifest *Localismul creator*, izvorât din experiența grupării intelectuale sibiene „Thesis”. Articolul este reprodus în publicații de prestigiu și cunoaște o receptare extrem de favorabilă, deoarece îndemna la valorificarea latențelor specifice unui loc geografic dat și la adâncirea particularităților naționale în propria lor substanță.

Între 1936 și 1939, Alexandru Dima se specializează în estetică, istoria artelor și etnografie la Universitățile din Berlin și München, iar în 1938 își trece doctoratul la București, cu teza *Conceptul de artă populară*. La 26 noiembrie 1943, se înscrie la concursul organizat de Universitatea din Iași pentru postul de conferențiar la disciplina estetică filosofică. Declarat reușit, este numit, din 1945, conferențiar de estetică și critică literară. La Iași, va preda, până în 1966, cursuri de estetică, de teoria literaturii, de literatură universală și comparată. Între 1963 și 1966, a fost și directorul Centrului de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor (actualul Institut de Filologie Română „Alexandru Philippide”) al Academiei Române. Din 1967, la București, va fi directorul Institutului de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” și succesor al lui Tudor Vianu la Catedra de Literatură Universală și Comparată. Era, din 1964, membru corespondent al Academiei Române. Rămăsese cu nostalgie Iașului și i-o va

destăinui lui G. C. Ursu : „Iașul e paradisul meu pierdut”. Cu această durere s-a și stins, la 19 martie 1979.

Fundamentală pentru activitatea lui Alexandru Dima a fost preferința pentru sociologie, pe care a adâncit-o și sub îndrumarea lui D. Gusti, urmărind să surprindă, pe această cale, specificul național și tradiția, doi factori între care văzuse, încă din 1927, o strânsă legătură. Contrar încărcăturii exclusiv ortodoxiste acordate de gândirism tradiției, Alexandru Dima va afirma necesitatea cultivării „virtuților active” ale poporului român și cerea, în 1933, „înălțarea lui Toma Alimoș la rangul de îndreptar al societății românești”. Spre a defini mai exact ceea ce el numea „sensul tradiției”, Alexandru Dima participă la o amplă anchetă sociologică desfășurată, în 1929, în satul făgărășean Drăguș sub conducerea lui Gusti. Tânărului învățăcel i se încredințează studierea modului de împodobire a porților, a interioarelor, precum și înregistrarea opiniilor locuitorilor despre „frumos”, concluziile fiind publicate abia în 1945. În 1939, Alexandru Dima tipărește *Conceptul de artă populară*, în care abordează o serie de chestiuni teoretice însemnate, precum descrierea fenomenului artistic popular, procesul de creație și de circulație ș.a. Arta populară ar reprezenta spiritualitatea colectivității manifestată prin individualitate. În aproape toate lucrările lui, Alexandru Dima va face frecvente referiri la arta populară, exemplară fiind, în acest sens, cercetarea *Zăcămintele folclorice în poezia noastră contemporană* (1936), replică adresată modernismului avangardist. Prin investigarea operelor lui Arghezi, Blaga, Voiculescu, Crainic, el scoate la lumină influențe ale literaturii populare care au contribuit substanțial la încheierea unor modalități artistice particulare, exprimate de un lirism care, animat de impulsul de a sonda inconștientul, a găsit în folclor o zonă fertilă.

Literatura cultă a fost investigată de Alexandru Dima cu deosebire din perspectivă sociologică. Însăși atitudinea sa anti-gândiristă are temeuri profund sociologice. Un concept mereu invocat de el a fost „tradiția”, ca promotoare a „specificului național”. Un serios studiu din 1928 se referea la tradiționalismul eminescian, în care Dima vedea o reacție față de imixtiunile străine. Cea mai importantă lucrare a lui Alexandru Dima din perspectiva care ne interesează acum este *O istorie a literaturii române din punct de vedere sociologic* apărută în 1938, ca parte a volumului *Fenomenul românesc sub noi priviri critice*. Recunoscând importanța și predominarea factorului estetic, Alexandru Dima precizează că fenomenul literar (românesc) nu poate fi înțeles în mod satisfăcător fără a fi luată în considerare întreaga lui problematică sociologică, factorii nu rareori decisivi pe care societatea îi propulsează în câmpul artei. Discutând despre potențarea conștiinței de grup pe care o înlesnește literatura,

precum și despre condiția istorică, despre relațiile cu unități sociale determinante (familie, instituții) sau despre influența tehnicii, Alexandru Dima insistă asupra resorturile economice ale literaturii, în concordanță cu orientările școlii sociologice germane a timpului. Cea mai importantă lucrare în care el a aplicat principiile sociologico-literare a fost aceea dedicată lui Alecu Russo (1957), în care biografia, opera și societatea sunt considerate în interacțiunile lor numeroase și variate. Consecvent, Alexandru Dima s-a atașat unui critic cu certe înclinații către domeniul amintit, anume G. Ibrăileanu. Apreciindu-l încă din 1929, el îi va rezerva un loc în *Gândirea românească în estetică* (1943) și îi va studia opera în alte volume, din 1947 (aici discută cu deosebire „estetica sociologică” a predecesorului său la Catedră), 1955, 1973 și 1977. În aceeași atitudine se înscrie și studiul (1967) despre întâietatea pe plan european a lui Constantin Dobrogeanu-Gherea în ce privește fundamentarea unei teorii literare de extracție predominant determinist-economică.

Relația dintre literatură și societate a fost luată în seamă de Alexandru Dima și cu prilejul discutării periodizării literaturii, în general, a literaturii autohtone, în particular. Atitudinea lui este limpede și constantă: „valoarea estetică întrupată de opere implică studiul istoric al evoluției lor prin relațiile cu cronologia epocii” (*Dezbateri critice*, 1977). Un loc aparte în activitatea lui Alexandru Dima îl ocupă studiile dedicate lui Eminescu, intrate în bibliografia curentă, fie că este vorba despre tradiționalismul poetului, fie că este vorba despre motivul cosmic în opera lui.

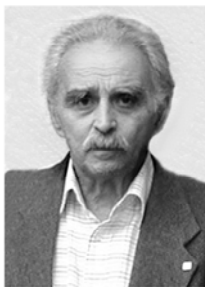
Oprindu-se asupra esteticii și studiindu-i fundamentele, Alexandru Dima preferă fenomenologia tocmai pentru că aceasta i se pare a stabili o legătură mai directă cu viața. În ansamblu, însă, concepția sa despre literatură se arată îndatorată unui eclecticism superior, înrudit cu al lui Tudor Vianu, mentor invocat și evocat deseori. Tendința predominantă este de încorporare a acelor concepții care, afirmând autonomia esteticului, oferă și suport pentru o cunoaștere cât mai puțin subiectivă. *Domeniul esteticeii* (1947) aprofundează sensul unor concepte estetice într-un context cuprinzător, prin delimitări succesive efectuate pe baza unor intuiții surprinzătoare, argumentate de numeroase lecturi. Alexandru Dima reia și precizează unele analize din două volume anterioare, *Gândirea românească în estetică* și *Probleme estetice*, ambele apărute în 1943.

Din conjugarea formației sociologice cu preocuparea față de estetică au apărut și studiile de literatură comparată. De la analiza specificului național la corelarea lui cu sistemul de valori europene și universale pasul a fost făcut lesne, chiar cu o anume dăruire. Preocupări mai vechi, precum acelea dedicate prezenței unor motive hegeliene în scrisul eminescian, au facilitat trecerea. Alexandru Dima era convins că, privită în context european și universal,

originalitatea literaturii noastre poate fi definită prin formula „clasicism realist”. Argumentele sunt detaliate în volumele *Conceptul de literatură universală și comparată* (1967), *Aspecte naționale ale curentelor literare internaționale* (1973), *Dezbateri critice* (1977). Lucrarea care l-a impus autoritar pe Alexandru Dima și în acest domeniu este *Principii de literatură comparată* (1968; ediția a 2-a, 1978 ; tr. rus. 1977). În concepția autorului, cercetarea „izvoarelor” trebuie înlocuită cu investigarea așa numitelor „înrudiri spirituale”, orientare care nu peste mult timp va fi numită în comparatism cercetarea „paralelismelor”.

Alexandru Dima a predat la Universitatea ieșeană într-o perioadă extrem de dificilă. Orașul fusese distrus de bombardamentele sălbatice din 1944, studenții se adunau greu, foamea făcea ravagii. Peste toate s-a adăugat prigoana bolșevică, instaurată și promovată cu zel și în Alma Mater. Profesorul i-a supraviețuit, deoarece, cel puțin vizibil, nu se implicase defel în politică. Nu o va face nici de acum înainte, deși a admis unele compromisuri (neesențiale însă), explicabile și prin prudența de care totdeauna a dat dovadă. Dar, cel puțin în cursurile ținute nouă, studenților din generația anilor '50, Alexandru Dima nu a coborât sub limita profesionalismului în ceea ce privește aprecierea valorilor autentice din literatura universală. Se deosebea, astfel, radical de unul din așa ziii „profesori” care ne „recomanda” insistent să nu care cumva să ometem din bibliografia lucrărilor de seminar opiniile din *Bolșaiia sovetskaia ențiklopedia*. O întâmplare al cărei protagonist parțial am fost: Alexandru Dima îmi aprobase, în 1956, o cerere adresată, după tipicul timpului, Bibliotecii Universitare „Mihai Eminescu”, prin care solicitam consultarea *Istoriei ...* lui Călinescu în vederea alcăturii unui referat. Îndată, conducerea respectivei biblioteci l-a reclamat pe profesor că aprobă studenților accesul la o bibliografie periculoasă. Atât datorită firii, cât și datorită circumstanțelor, Alexandru Dima se destăinuia greu celor din preajmă. Nu era un expansiv, ci, dimpotrivă, își supraveghea atent atitudinea, gesturile, vorbele. Efuziunile erau rare, dar clipele de entuziasm interior nu puteau trece neobservate, ca și plăcerea dialogului, în care venea totdeauna cu puncte de vedere originale, sintetizatoare și de o înaltă ținută intelectuală. Le oferea spre dezbateri celor din juru-i, întreținând o vie efervescentă spirituală.

Prof. univ. dr. **DAN MĂNUCĂ**

Amintiri despre Profesorul Călin Petru Ignat (1935-2011)

I se spunea simplu, Profesorul. Ca și cum ar fi fost singurul. Într-o Universitate plină de profesori, dacă-i spuneam lui Grișa, lui Dorel sau lui Ninel „A trecut pe aici Profesorul.” ei știau că e vorba de dumnealui. Toți ceilalți sunt d-l profesor „Cutare” sau d-l profesor „Cutare”. Dar numai el era Profesorul.

Când era cu noi ne era bine. Pentru că îl găseam la cabinet ori de câte ori aveam o nevoie. Mă necăjeau atitudini pe care le vedeam în jur? Treceam pe la dânsul. Îmi „servea” un banc și ieșeam din cabinet uitând de ce mă dusesem acolo. Aflasem că cineva îl supăraseră? Treceam pe la dânsul cu o falcă în cer și una-n pământ să-i spun părerea mea. Avea un fel de a zice „Ei!...” din care înțelegeam că nu are rost să despicăm firul în patru. Parcă ar fi luat în cârca lui păcatele celorlalți. Care nu trebuiau scormonite... Pentru că erau și acestea un fel de fenomene ale naturii. Nu poți să te superi pe vreme. Nu-mi ieșea o chestie? Treceam pe la dânsul și plecam cu o idee.

În iunie 1981 lucram să-mi termin teza de licență de la Matematică, pe care mi-o îndruma Profesorul. O temă cu tentă inginerască, care mă preocupa de ceva timp, dar în care încercam o modelare matematică. De vreo două luni băteam pasul pe loc. Se apropia examenul de licență și eu nu depășeam un amănunt care îmi dădăma de fapt tot eșafodajul. Și-ntr-o zi am zis: mă duc să-i spun că direcția asta nu e bună. Nu duce nicăieri... M-a primit ca de obicei cu șotii: „Ce-ai pățit? Ai dat de greu?... Un acatist ai dat?...” Îi spun care-i baiul. Se uită la foaia de hârtie pe care-i făcusem o schemă. „Hm... Afurisită treabă!” – face el. Își aprinde o țigară și rămâne o clipă sprijinit de masă. „Da’ ia stai... De ce nu te-ai uita la funcția asta invers?...”. Pune mâna pe un creion și scrie o

formulă. Când îi venea o idee îi sclipeau ochii. Eu mă uit la funcție, apoi la el și nu pricep. Profesorul dă fumul afară pe sub musteață și-l văd că de-acuma se destinsese și se distra. Mă uit din nou la funcția lui și-mi cade fisa. Sigur! Cum de nu m-am gândit?! Era așa de evident doar... Ies de la el, mă duc acasă, refac programul introducând noua formulă și-ntr-o săptămână eram gata cu licența. Taman la timp ca s-o prezint.

Așa era Profesorul. Când te ajuta o făcea în așa fel încât rămâneai cu senzația că ai făcut totul singur. Aparent nu făcea mai nimic. Puncta doar niște adevăruri, schimba punctul de vedere, punea un accept. Trebuia să fii atent și înțelept ca să înțelegi că acel lucru mic era de fapt esențial.

În martie 1989 îmi pleacă sora în Franța într-o excursie cu soțul ei și nu se mai întorc. Ar mai fi avut de răbdat doar nouă luni de comunism. Cumnatu-meu nu mai suportase s-o audă pe soția lui sculându-se în fiecare noapte la 2,00 ca să gătească, pentru a mai prinde un firicel de gaz în bucătărie. La o zi după ce ajung la Paris ne dau un telefon că au hotărât să rămână. Și că să ne ducem în casa lor din București și să golim apartamentul, să nu-l sigileze Securitatea. Vreo două zile am fost cam năuc, tot așteptându-mă la invitații pentru dat seama la partid, ori mai rău, la Secu. Eram membru de partid din studenție. Îi luau pe studenții buni. N-aveam de gând să mă opun „regimului”, pentru că-mi plăcea școala pe care o făceam și voiam să mă țin de ea, nu să-mi creez singur probleme. Desigur, la ședințele lor ni se tot spusese că trebuie să raportăm orice „problemă”. Fuga din țară a unei rude de gradul I era, desigur, un fapt de o gravitate deosebită. Care trebuia recunoscută, ca și cum ar fi fost greșeala ta, fără întârziere și, bineînțeles, înfierată. Numai că eu nu prea aveam de gând să mă duc și să-mi torn cenușă în cap, prin birourile lor de la Casa Pătrată, făcând-o pe soru-mea „cu ou și cu oțet”. Așa că în a treia zi, hotărâsc s-o iau pe scară ierarhică și mă duc la secretarul meu de partid de la Facultate, care era Profesorul, și-i spun ce și cum. Se gândește o clipă și-mi zice: „Stai cuminte, nu fă nimic”. Conform uzanțelor din partid era obligat să raporteze mai sus destăinuirea mea. Nici prin cap nu i-a trecut s-o facă. Și nu cred că avea intuiția a ce urma să se întâmple peste numai câteva luni.

Ședințele de partid erau lucrul cel mai tembel pe care eram puși să-l facem. Profesorul le ținea oficiind din postura de secretar un fel de ritual al absurdului, dar supunându-ne la minimul de obligații din cutuma scrisă a regulamentelor. Nu știai niciodată cine ar fi putut fi prin sală pe cai mari și cu stat de plată de raportor, așa că nici nu-ți permitea vreo luare de poziție abruptă împotriva *regimului*. Dar dacă aveai simțul umorului, prindeai în discursul lui finețuri subversive, subtile trădări prin omisiune, denunțări subliminale ale ineptiilor

regimului, râsete înfundate la prostiile capilor. Toate debitate cu seriozitate și respectând formal rigoarea canoanelor.

Desigur, Profesorul nu a fost niciodată un dizident al *regimului*. Fusese înainte secretar de partid și director al Centrului de Calcul, deci în structuri de conducere comuniste. Dar calitățile de om de caracter, de om de știință și de excepțional manager au fost cele care au contat atunci când a fost propus pentru funcția de Rector al Universității, primul Rector de după Revoluție. Sunt convins, însă, că în acea perioadă a fost rănit de persoane care insultau ușor pe oricine provenea din structurile trecute (să nu uităm penibila demonstrație montată de studenți, în decembrie '89, împotriva fostului rector Todosia, pe scările corpului B al Universității). Îl vedeai câteodată cătrănit și deduceai din cele câteva vorbe pe care le scăpa că fusese pus din nou într-o situație din acelea în care nu se putea apăra, pentru că n-avea cum. Argumente de genul: am făcut numai bine Centrului de Calcul, Facultății și Universității nu aveau cum funcționa și oricum nu era dânsul genul de om care să le pronunțe. Contau doar funcțiile și ele erau incriminatoare. Dar lumea nu-și punea problema ce ar fi fost dacă nu el, ci un altul ar fi ocupat acele funcții. Vorba colegului meu Cornelius Croitoru¹: dacă s-ar face o analiză de tip Vickrey², diferența dintre ce s-a făcut cu Profesorul printre noi și ceea ce s-ar fi realizat fără Domnia Sa este enormă.

Profesorul a fost o perioadă lungă director al Centrului de Calcul al Universității, reușind să facă din această instituție o pepinieră de tineri valoroși din care se vor selecta viitoarele cadre didactice ale Facultății de Informatică, sau care vor pleca aiurea pe mapamond pentru a preda la universități mari (Statele Unite, Israel etc.). În 1992, Profesorul este cel care, din poziția de Rector, a avut cea mai importantă contribuție la transformarea Catedrei de Știința Calculului de la Facultatea de Matematică în prima Facultate de Informatică din România. Ulterior a fost și decan al Facultății și primul conducător de doctorat în științe exacte, specialitatea Informatică.

Profesorul a intuit întotdeauna care sunt zonele calde ale Informaticii și, în calitate de decan, a putut înrâuri programa. Îmi amintesc de ședințele din Consiliu conduse de dumnealui în care se decideau materiile care trebuiau

¹ *Cuvânt de deschidere în Aula Magna „Mihai Eminescu” a Universității „Alexandru Ioan Cuza”, în ziua de 23 februarie 2002, cu ocazia sărbătoririi a 10 ani de existență a singurei Facultăți de Informatică din țară. V. și : Cornelius Croitoru : „Vivat Academia !”, în Biblos 13, 2002, p. 50-54.*

² Măsură econometrică propusă în anii '60 pentru a obliga agenții raționali să fie cooperanți: fiecărui agent să i se plătească diferența dintre valoarea optimă a funcției-obiectiv (generată de algoritmul de rezolvare) din cazul în care ar participa în sistem și valoarea optimă a funcției-obiectiv din cazul în care nu ar participa.

predate. Se dezbăteau acolo cursurile noi, apreciindu-se progresele făcute în anumite domenii, șansele lor de dezvoltare, perspectivele de angajare ale absolvenților, dar și realismul adoptării lor în micul colectiv al Facultății. După care, unii dintre profesori, colegi de ai mei, își asumau sarcina pregătirii acelor cursuri. Dânsul a fost acela care a predat pentru prima oară un curs de *Prolog* în Facultate, precum și primele *cursuri de sisteme expert*. Tot el a introdus și predat *cursuri de ingineria programării*, cu gândul la pozițiile pe care ar fi trebuit să le ocupe absolvenții școlii ieșene de Informatică în firmele străine unde atât de mulți ajungeau, și anume spre vârful ierarhiilor, în calitate de arhitecți de sisteme software, de modelatori de soluții la probleme, iar nu doar de simpli programatori.

De la dânsul am înțeles, în primii mei ani de profesorat, când eram descurajat de rata mare de plecări din țară a absolvenților foarte buni, de faptul că nu puteam să-mi stabilizez un colectiv, pentru că aproape toți copiii buni pe care îi pregăteam lângă mine în școală erau tentați de străinătate și plecau, că acesta este sensul unei școli: *să formeze permanent fără să aștepte nimic înapoi*. Și din această exersare permanentă a neîntoarcerii actului predării se consolidează de fapt, dar în timp, renumele școlii și vine răsplata. Pentru că vine o zi în care nu-ți vine să crezi câți doctori în Informatică formați în școala ieșeană sunt răspândiți pe toate meridianele globului. Și lumea știe că școala e bună și atunci tot mai mulți copii de valoare vin în ea, iar o parte, pasionații de știință, chiar rămân ca profesori, ori se întorc cu diplome dobândite în străinătate pentru a preda în Facultate.

Îi mulțumim pentru toate astea. Știu că el nu are nevoie de mulțumirile noastre, ale elevilor și colegilor lui mai tineri, pentru că tot ce a făcut, a făcut pentru că altfel nu avea încotro. Profesorul a fost un pasionat de cercetare și de catedră. A fost un *conducător* și un *creator*. Când crea, era fericit. Una dintre cele mai perfecte bucurii pe care le poate avea un muritor.

Prof. univ. dr. **DAN CRISTEA**

*Un mare formator de școală:
Profesorul Dimitrie Berlescu (1909-1974)*

Prin anii '60 ai secolului abia scurs, o întreagă generație de istorici, mai ales moderniști – avangarda formând-o Gh. Platon, universitar, Leonid Boicu, Iuliu Ciubotaru, Corneliu Istrati și Ecaterina Negruți-Munteanu, cercetători la Institutul de Istorie „A. D. Xenopol” – aflați atunci în amiaza vieții și a afirmării, se revendicau, toți, ca „elevi ai Profesorului Berlescu”, ceea ce constituia un adevărat *certificat de atestare*. Căci Dimitrie Berlescu a fost „profesorul prin excelență”, unul din „acele spirite rare care au preferat să desțelenească și să semene, pentru ca alții să culeagă, recolta fiind, astfel, mai târzie poate, dar cu siguranță mai bogată”, în expresia așa de frumoasă a unui alt elev și discipol direct al Magistrului la catedra universitară, colegul nostru Vasile Cristian trecut, nu de mult, în „lumea umbrelor”.

*

Profesorul Dimitrie Berlescu s-a format în anii libertății de gândire din perioada interbelică. A fost elev al Liceului Național din Iași și al Universității din același „Oraș al Unirilor”, unde a avut profesori mari, nume ilustre intrate în istoria istoriografiei: Ilie Minea, Gh. I. Brătianu, Paul Nicorescu, Ștefan Zeletin, Andrei Oțetea. Apreciat pentru zestrea sa intelectuală, pentru rigoare, profunzime și spirit critic a primit, cu sprijinul profesorului Andrei Oțetea, o bursă la celebra Școală Română din Franța, care funcționa la Fontenay-aux-Roses (aproape de Paris), înființată printr-o lege propusă de N. Iorga în august 1920. Marele savant a fost directorul acestei școli, care a constituit „o adevărată pepinieră de personalități ale culturii românești”. La Școala Română din Franța

au studiat, printre mulți alții, Grigore Nandriș, P. P. Panaitescu, C. C. Giurescu, Radu Vulpe, Emil Condurachi, Al. Elian, Al. Ciorănescu, Emil Turdeanu.

Ca elev al Școlii Române de la Fontenay-aux-Roses, la secția de istorie și filologie a popoarelor romanice, Dimitrie Berlescu a avut ocazia să audieze cursuri și la Sorbona, ca și la École des Chartres. Timp de câteva luni a studiat și la Școala Română de la Roma, înființată prin aceeași lege din august 1920 și condusă de marele arheolog Vasile Pârvan. Astfel și-a dezvoltat un larg orizont istoriografic.

Drumul spre o catedră universitară stabilă, pentru care îl recomandau studiile amintite, a fost precedat de un stagiu, de zece ani (1938-1948), la Muzeul de Antichități, iar apoi de un scurt popas la Catedra de Istorie Antică. Între 1948 și 1950 a suplinit Catedra de Istoria Artelor. Și-a trecut doctoratul în 1949, cu o disertație privitoare la reunirea Dobrogei cu România în condițiile crizei orientale dintre 1875-1878, iar în 1950 a fost numit conferențiar la istoria modernă, domeniu care i se potrivea ca spirit și pentru care avea o adevărată vocație. A profesat această disciplină până la sfârșitul vieții.

Opera științifică a Profesorului Berlescu este restrânsă ca volum, pentru că istoricul din el a fost deosebit de exigent. „Mai puțin scrupulos, el ar fi dat un număr apreciabil de studii, dacă n-ar fi ținut cu tot dinadinsul ca lucrul său să fie definitiv și exemplar [...]. Este o atitudine a cărei valoare etică și profesională se cuvine a fi subliniată fiindcă e nevoie realmente de eroism spiritual să muncești fără graba de a arăta lumii rodul muncii tale, adunând cu răbdare, cu migală, pentru ca opera să poată înfrunța eroziunea timpului” (Al. Zub).

Socialmente, Profesorul Dimitrie Berlescu se bucura de aura omului înțelept, o „personalitate model”, un „om al generoaselor imbolduri”. De aceea i s-au încredințat multiple funcții. A fost șef al Catedrei de Istorie Universală vreme de două decenii (1953-1974), a condus și îndrumat Colectivul de Istorie Modernă de la Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, a fost decan al Facultății de Istorie și prorector al Universității, funcții care l-au înălțat, dar nu l-au schimbat. Și-a purtat demnitățile discret, fără zgomot, a apărat legalitatea și s-a arătat foarte înțelegător cu cei care îi solicitau sprijinul pentru că a iubit oamenii și omenia.

Profesorul Berlescu a fost „un lider recunoscut al familiei istoricilor ieșeni”, un adevărat „mentor spiritual” și a avut un rol decisiv în coeziunea și progresul acestei comunități profesionale. A apărat valorile de patrimoniu ale Iașului, opunându-se cu vehemență la acțiunea de demolare a localului Academiei Mihăilene, un simbol al învățământului superior și al Iașului cultural. Dar a fost învins de structurile unui regim politic necruțător, care a promovat proletcultismul.

Cursul de istorie modernă universală al Magistrului nostru era structurat precis, de o informație densă și fără adaosuri inutile. I-am auzit prelegerile ca student în anul al III-lea (1959-1960), dar aveam știință despre acest curs de la studenții „anilor mai mari” (durata studiilor era atunci de *cinci* ani). Folclorul studentesc a fost întotdeauna foarte activ. Avea un ton plăcut, ușor stins (era un mare fumător), vorbea rar, ceea ce făcea posibilă luarea notelor de curs, lucru foarte important pentru acei ani când cursurile tipărite lipseau, iar cea mai mare parte a bibliografiei era tradusă din limba rusă, „limba științei cele mai avansate” (!). Profesorul avea o privire caldă, care îmbrăca Amfiteatrul II/7 (astăzi Amf. „A. D. Xenopol”), sala de curs consacrată pentru istorie, privire care asigura o atmosferă foarte plăcută. Rareori respecta pauza dintre cele două ore ale prelegerii, mod de a recupera timpul pierdut prin lenta „cadență” a expunerii. La examen era de o exigență echilibrată, acordând foarte judicios notele. Răspunsurile foarte bune îi procurau o reală bucurie, le socotea ca pe un adevărat dar și le aprecia generos. Persoană distinsă, prezență de englez, înalt, slab și ușor adus de spate, era un om tăcut, părea mereu îngândurat, avea înfățișarea unei persoane care „te ține la distanță”, greu abordabilă. Dar asta numai aparent. Apropiindu-te de **Omul Berlescu** și solicitându-i sfatul sau sprijinul, descopereai diamantul din ființa lui. Avea o inimă largă, era un om bun întrutotul și în toate.

I-am urmat, nu doar ca student, ci și ca tânăr universitar, sfaturile profesionale și de viață, m-a apreciat și m-am bucurat de grația lui. De aceea îi port o mare recunoștință și îi cinstesc memoria.

Chipul frumos și elegant în vestimentație al **Profesorului Dimitrie Berlescu** ne privește astăzi prin portretul din Sala Senatului Universității, acolo în panteonul nemuritorilor.

Prof. univ. dr. **ION TODERAȘCU**

Academicianul Mendel Haimovici (1906-1973)

Mendel Haimovici a fost un distins profesor al Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași și un savant profund, cu o importantă operă științifică. Matematician de seamă, s-a remarcat prin lucrări importante în geometrie, teoria ecuațiilor cu derivate parțiale și mecanică. O descriere a activității sale științifice este prin natura faptelor incompletă, cititorul fiind capabil totdeauna să mai adauge ceva important.

Mendel Haimovici s-a născut la 30 noiembrie 1906 în Iași, unde urmează și cursurile Liceului Național, iar din 1926, pe cele ale Facultății de Științe, secția matematică, de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”. Inteligența sa scilicitoare și talentul său de matematician au fost remarcate încă din timpul studiilor, ceea ce a făcut ca la absolvirea Facultății, în anul 1930, să fie numit asistent, devenind colaborator al iluștrilor săi profesori Alexandru Myller și Octav Mayer. În anul 1932 primește o bursă de studii și pleacă la Roma pentru a lucra sub îndrumarea renumitului matematician Tullio Levi-Civita. Aici își trece doctoratul, în iulie 1933, cu o teză de mecanica fluidelor, intitulată „Sur l'écoulement des liquids pesants dans un plan vertical”. La întoarcerea în țară își continuă activitatea la Universitatea din Iași până în anul 1940, când este îndepărtat de la Universitate, ca urmare a politicii antisemite din acele timpuri. A funcționat o vreme ca director al Liceului Israelit din Iași. Pasiunea sa pentru matematică, încurajările și sprijinul moral al profesorilor Alexandru Myller și Octav Mayer precum și ale unor colegi, l-au determinat să continue activitatea sa de cercetare.

În anul 1944 este numit profesor suplinitor la Catedra de Mecanică Teoretică, iar un an mai târziu ocupă, prin concurs, postul de profesor de

mecanică teoretică de la Facultatea de Matematică și Fizică din Iași, devenind în scurt timp șeful Catedrei de Mecanică, pe care o va conduce până la sfârșitul vieții.

În anul 1948, profesorul Mendel Haimovici este ales membru corespondent al Academiei Române, iar în anul 1951 este laureat al Premiului de Stat pentru contribuția sa la realizarea unui tratat de geometrie. Mendel Haimovici a avut un rol important în crearea și dezvoltarea Institutului de Matematică al Academiei Române, Filiala Iași, al cărui director a fost neconținut încă de la înființarea acestuia, în anul 1949. Nu se poate trece cu vederea munca neobosită pe care a depus-o pentru ca revista „Studii și cercetări științifice” să devină o publicație de prestigiu. În anul 1963, profesorul Mendel Haimovici este ales membru titular al Academiei Române. Timp de peste patru decenii a adus o contribuție importantă la dezvoltarea științei și învățământului matematicii. A participat la numeroase congrese, conferințe și colocvii de specialitate, atât în țară cât și în străinătate.

Se stinge din viață la începutul primăverii anului 1973, în plină forță creatoare.

Prin formația sa științifică, Mendel Haimovici a fost un remarcabil geometru care s-a distins, însă, și prin valoroase lucrări din teoria ecuațiilor cu derivate parțiale, mecanica fluidelor și teoria elasticității. În anii studenției lui Mendel Haimovici, profesorii Alexandru Myller și Octav Mayer dominau scena matematică din Iași, atât prin lecțiile lor, cât și prin opera lor, care era mai ales geometrică. Poate fi și aceasta o explicație a faptului că Mendel Haimovici și-a început activitatea în știință ca geometru. Pe lângă Al. Myller și O. Mayer, alte două nume ilustre aveau să influențeze activitatea științifică și cea didactică a lui Mendel Haimovici.

Este vorba de Tullio Levi-Civita și Elie Cartan. Mendel Haimovici a abordat o tematică nouă în geometrie. Contribuțiile aduse de Mendel Haimovici în acest domeniu privesc teoria suprafețelor, spațiile Finsler, spațiile cu conexiune afină, geometria integrală, geometria familiilor de transformări, varietăți neolonome ș.a. Mendel Haimovici are contribuții remarcabile la studiul spațiilor Finsler. Inspirat de lucrările lui Elie Cartan, a rezolvat problema stabilirii formulelor fundamentale și condițiilor lor de integrabilitate pentru hipersuprafețele unui spațiu Finsler. Mendel Haimovici a cercetat problema clasificării structurii geometrice a subspațiilor total geodezice într-un spațiu Finsler. Ceea ce a rezultat a fost inclus în monografia lui Hanno Rund („The Differential Geometry of Finsler Spaces”, Springer Verlag, Berlin, 1959). Rezultatele obținute de Mendel Haimovici în teoria spațiilor cu conexiune afină sunt menționate în cunoscutul tratat „The Ricci Calculus” (Springer Verlag, Berlin, 1954) al lui J.A. Schouten.

În domeniul geometriei integrale, contribuția lui Mendel Haimovici este una de pionierat în țara noastră. Contribuțiile lui Mendel Haimovici în acest domeniu au fost menționate în monografia lui Luis Santal'o „Integral Geometry and Geometric Probability”, Cambridge, University Press, 1979. Geometria varietăților neolonome l-a atras pe Mendel Haimovici datorită mai ales implicațiilor ei în studiul mișcării sistemelor mecanice.

O preocupare științifică de seamă a lui Mendel Haimovici a fost aceea de a dezvolta teoria integrării ecuațiilor cu derivate parțiale, pe baza rezultatelor din teoria sistemelor diferențiale exterioare. A stabilit extensiuni ale metodelor de integrare a sistemelor de ecuații cu derivate parțiale și a demonstrat teorema fundamentală a lui Levi-König-Weber, care până atunci nu era demonstrată riguros. Rezultatele sale în acest domeniu au fost publicate în reviste importante.

Pe lângă preocupările de geometrie și teoria ecuațiilor cu derivate parțiale, M. Haimovici a fost atras, încă de la începutul activității sale științifice, de problemele puse de mecanică. Venind din preajma lui Tullio Levi-Civita, primele lucrări de mecanică ale lui Mendel Haimovici sunt influențate de opera mentorului său. În teza sa de doctorat, publicată în anul 1934 în *Analele Științifice ale Universității din Iași*, se studiază mișcări plane staționare și irotaționale ale fluidelor perfecte. Metoda folosită este aceea a funcțiilor de o variabilă complexă, metodă datorată lui T. Levi-Civita. Mendel Haimovici stabilește existența și unicitatea soluției problemei la limită folosind metoda aproximațiilor succesive. Remarcăm apoi contribuția lui Mendel Haimovici la geometrizarea sistemelor mecanice neolonome. În ultima parte a activității sale științifice, Mendel Haimovici a întreprins cercetări profunde în teoria elasticității, fiind atras de domeniul dificil al teoriei plăcilor. Mendel Haimovici a elaborat o metodă generală de studiere a diverselor probleme din teoria plăcilor elastice. De asemenea, a publicat un curs de teoria elasticității de înaltă ținută științifică. Problemele fundamentale ale teoriei elasticității sunt studiate aici cu ajutorul unor metode matematice moderne, cu deschideri spre aplicații interesante. Cartea reprezintă o dezvoltare amplă a lecțiilor sale de teoria elasticității, dezvoltare care pătrunde și în preocupările științifice ale Profesorului.

Ca profesor avea marea calitate de a cuprinde întregul câmp al matematicilor și de a-l înțelege adânc. A făcut cursuri de mecanică teoretică, de ecuații cu derivate parțiale (teoria sistemelor Pfă), mecanică cuantică, teoria elasticității și metode variaționale în teoria elasticității. Erau moderne, la zi, și aveau o puternică notă de originalitate și în sistematizarea materiei și în enunțul teoremelor și în prezentarea demonstrațiilor. Peste un sfert de secol M. Haimovici a condus seminarii științifice de mecanică și ecuații cu derivate

parțiale în cadrul Catedrei de Mecanică și la Institutul de Matematică al Academiei, Filiala Iași.

Prin opera sa, Mendel Haimovici rămâne o figură de seamă, înscrisă în istoria învățământului românesc și a creației matematice originale.

Prof. univ. dr. **DORIN IEȘAN**

*Un nume de prestigiu al școlii filosofice ieșene:
Profesorul Ernest Stere (1912-1979)*

Omul de cultură și profesorul Ernest Stere a susținut prelegeri de filosofie la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași timp de trei decenii, între 1947 și 1977. Domeniile academice pe care le-a slujit au fost *filosofia antică, medievală și modernă, istoria doctrinelor morale și exegeza filosofică*. A încurajat, ca puțini alții, exegeza și interpretarea adecvată în filosofie. Nu a încetat să vorbească, în acest sens, despre intenționalitatea morală sau practică a oricărei filosofii. A interpreta adecvat o anumită doctrină – filosofică, politică sau religioasă – înseamnă să vezi dezvoltarea ei în timp și efectele ei în viața nemijlocită a oamenilor, aceasta a fost una dintre ideile pe care le-a susținut ani de-a rândul.

S-a născut în Fălticeni, la 15 februarie 1912. Tatăl său a fost medic, iar mama profesoară cu înclinații reale către pictură. Urmează studii secundare la Liceul Internat „Costache Negruzzi” din Iași, apoi cursurile Facultății de Litere și Filosofie la Universitatea din Iași (1930-1934). Are ca profesori câteva nume importante în filosofia și sociologia românească: Ion Petrovici, Petre Andrei, Mihai Ralea, Nicolae Bagdasar și Dan Bădărău. Teza de licență a dedicat-o filosofiei lui Nicolas Malebranche (1638-1715). Doctoratul, prevăzut inițial cu o exegeză asupra gândirii lui Henri Bergson, în 1948, va fi susținut în cele din urmă cu tema *Rațiune și experiență în filosofia lui Blaise Pascal*, în 1965, la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, sub conducerea științifică a filosofului D. D. Roșca. Pentru început, a predat filosofia și psihologia la câteva licee din Cernăuți, Timișoara și București. Din 1947 și până în 1977, susține prelegeri de filosofie greacă, medievală și modernă la Universitatea „Al. I.

Cuza” din Iași. Între 1973 și 1977, este șeful Catedrei de Filosofie de la această Universitate. Se stinge din viață la 7 octombrie 1979.

A publicat mai multe studii și volume: *Studiu introductiv* la Blaise Pascal, *Cugetări. Provinciale. Opere științifice*, Editura Științifică, București, 1967; *Gândirea etică în Franța secolului al XVII-lea*, Editura Științifică, București, 1972; *Doctrină și curente în filosofia franceză contemporană*, Editura Junimea, Iași, 1975; *Istoria filosofiei antice și medievale*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1976; *Din istoria doctrinelor morale*, volumele I-III, Editura Enciclopedică, București, 1975, 1977, 1979; *Artă și filosofie*, Editura Junimea, Iași, 1979. Scrierea sa cea mai extinsă, *Din istoria doctrinelor morale*, a fost reeditată în 1999, la Editura Polirom din Iași. Au rămas în biblioteca profesorului unele manuscrise, a căror tematică privește mai cu seamă problema temporalității, sensul edificator al filosofiei, valoarea demnității omului, relația dintre filosofie și artă, unele momente semnificative din gândirea filosofică românească (Dimitrie Cantemir, Ion Eliade Rădulescu, Vasile Conta, A. D. Xenopol, C. C. Dumitrescu-Iași). S-a simțit atras de experiența filosofică a unor gânditori de excepție, precum Socrate și Platon, Epictet și Seneca, Pascal, Kant și Bergson. Reia constant ideea că filosofia comportă atât o intenționalitate metafizică, vizionară, cât și una morală sau practică, aflându-se totodată în corespondență intimă cu literatura și artele timpului.

Un portret al Profesorului din anii târzii, mai multe cărți (ce au ajuns la cei care i-au fost studenți sau apropiați) și un birou unde obișnuia să citească sunt printre puținele urme care ne amintesc de prezența sa altădată în universitatea ieșeană.

Cei care i-am fost studenți am admirat înainte de toate cultura sa clasică, aleasă, referințele constante și precise la literatura greacă sau latină, la cultura filosofică franceză și în mod special la scrierile literare ale lumii moderne. Cunoașterea excelentă a operei unor autori importanți era dublată, în cazul său, de un simț interpretativ cu totul aparte. În această privință, era o voce distinctă în anii de atunci, personală și cultivată, calmă, atentă mereu la motivațiile concrete ale unor concepte și idei. În felul său de a vorbi, manifesta erudiție, pasiune hermeneutică și sensibilitate literară. Apariția sa, deopotrivă simplă și aristocratică, amintea de figura aleasă a cărturarului de până la Al Doilea Război Mondial. Impunea prin noblețe și eleganță în gesturi, cât și prin maniera deosebit de elevată în care își formula propriile gânduri.

În același timp, ne apărea ca un om destul de solitar, care vorbea puțin după ce ieșea din amfiteatru, se plimba cel mai adesea singur și evita cât mai mult scena publică. Trecea ușor ca un om de bibliotecă, retras în pasiunea sa pentru filosofie, artă și literatură. Doi dintre bunii săi prieteni au fost Alexandru

Claudian și Petre Botezatu. În afara unor astfel de prietenii, a trăit probabil cu sentimentul unei anumite inadecvări la istoria complicată și dificilă de atunci. A ilustrat, în fond, acea categorie de intelectuali care au dovedit, sub aspect civic și cultural, o demnitate autentică. Distins și elevat, generos și de o moralitate exemplară, Ernest Stere a rămas pentru cei care l-am cunoscut un reper de excepție în spațiul cărții și al vieții universitare.

Prof. univ. dr. ȘTEFAN AFLOROEI

*Primul rector al Seminarului Catolic din Iași:
Francisc Xaveriu Habeni (1826-1894)*

În contextul în care sărbătorim acum 125 de ani de la deschiderea Seminarului Catolic din Iași, nu putem neglija figura marcantă a preotului Francisc Xaveriu Habeni, care a fost numit, la 29 septembrie 1886, rector al instituției scolastice ce se înființa.

Misiunea principală pe care papa Leon al XIII-lea i-a încredințat-o episcopului Nicolae Iosif Camilli a fost aceea de a ridica un cler autohton pentru pastorația catolicilor de la răsărit de Carpați, ceea ce impunea înființarea unui seminar. Cu ajutorul părinților iezuiți, la 29 septembrie 1886, episcopul Camilli a deschis Seminarul Diecezan din Iași și l-a numit rector pe părintele Francisc Xaveriu Habeni.

Acesta s-a născut în anul 1826, într-o localitate din Polonia, a studiat în seminariile Ordinului „Societatea lui Isus” și a fost sfințit preot în anul 1856. La 28 iunie 1885, provincialul Societății lui Isus pentru Galiția, pr. Henric Jackowski, l-a trimis pe părintele Habeni în Moldova pentru a desfășura o activitate didactică la Școala Parohială din Iași. După semnarea pactului de colaborare cu episcopul Camilli, părinții iezuiți au început munca de educare a copiilor, aducând roade frumoase. Într-o scrisoare din 11 ianuarie 1886, adresată provincialului de Galiția, episcopul Camilli se arăta foarte mulțumit de munca acestor „trei flori: Wagner, Herden și Habeni”, evidențiind schimbările semnificative care au avut loc în „școala episcopiei”.

După ce episcopul Camilli a deschis Seminarul episcopal din Iași, părintele Francisc Habeni a fost numit rector al acestui institut de învățământ, fiind primul superior al „inimii diecezei”. Convenind cu părinții iezuiți, episcopul Camilli a

deschis Seminarul în clădirea folosită și de episcopul Sardi, restaurată și dată în folosință în ziua de 10 octombrie 1886.

Sub conducerea părintelui Habeni, având trei părinți profesori și un magistrul, au fost primiți primii elevi, în număr de trei, după care, tot în cursul aceluiași an școlar, au mai fost primiți încă șase. Treptat, numărul seminariștilor a crescut, dar au sporit și problemele. În ciuda greutăților didactice și materiale, părintele Habeni se arăta mereu optimist și spera că seminariștilor le va merge bine. În jurnalul său consemna, în octombrie 1889, că „*munca profesorilor este îngreunată mult de sărăcia elevilor, lipsa de cultură și conversația precară*” a celor 18 elevi, câți erau atunci în seminar. Din același document am putut afla că „*pentru a învăța corect limba română erau necesari cel puțin patru ani*”. Jertfele episcopului Camilli și ale părintelui Habeni aveau să fie încununate de primele roade ale Seminarului. La 1 noiembrie 1891, au primit tonsura și haina clericală, în catedrala episcopală din Iași, 11 seminariști, iar un an mai târziu încă nouă.

Fiind și superior al Misiunii Iezuite din Moldova, părintele Francisc Habeni trebuia să-și viziteze confrății din diferite colțuri ale Diecezei de Iași. În cadrul acestor vizite, rectorul Habeni s-a îngrijit de creșterea și verificarea vocațiilor din Moldova. În acest sens, încă din anul 1886 a cristalizat un regulament pentru elevii indigeni, un statut al Seminarului și a trebuit să intermedieze numeroase tratative cu statul român. Jurnalele sale ne arată minuțiozitatea cu care lucra, îndeplinind toate muncile „*atât de necesare menținerii trudei episcopului Camilli: a avea un seminar pentru preoți indigeni*”.

Munca asiduă depusă de părintele Habeni a lăsat amprente vizibile asupra trupului său, care a slăbit brusc și a murit la 7 august 1894. *Diarium*-ul Seminarului diecezan din Iași consemnează astfel acel moment: „*Părintele Francisc Xaveriu Habeni, rectorul Seminarului Catolic din Iași, în vârstă de 68 ani, a murit azi, la 9 ore, 45 minute seara, după ce a primit cu evlavie și supunere la voința lui Dumnezeu sfintele taine*”. În mormântarea a avut loc, în ziua de 9 august, în Cimitirul „Eternitatea” din Iași. Pe mormântul său, în anul 1928, foștii săi elevi i-au pus o placă comemorativă de marmură.

Profesorul Ioan Șandru (1913-2010)

Prof. dr. doc. Ioan Șandru a fost o personalitate marcantă a geografiei românești și un activ ambasador al acesteia în perioada postbelică, pe care a slujit-o cu credință, vocație și devotament peste șapte decenii, militând ca geografia, ca știință, să fie respectată și să aibă un statut bine definit între Științele vieții și ale pământului.

S-a născut pe 22 iulie 1913 în com. Poiana Sărată (fostul județ Trei Scaune – astăzi, județul Bacău) într-o familie de „poinenari” transilvăneni. Clasele primare (1920-1924) le-a făcut la Poiana Sărată, iar gimnaziul (1928-1932) în orașele Sf. Gheorghe, Tg. Secuiesc și Gheorghieni.

Înzestrat cu calități intelectuale deosebite, după finalizarea studiilor liceale (1928-1932) la „Dr. Ion Meșotă” din Brașov a urmat, în perioada 1932-1936, cursurile Facultății de Litere și Filosofie – secția Geografie a Universității din București.

Ca profesor de geografie, funcționează mai întâi (1937-1943) la liceul „Eudoxiu Hurmuzachi” din Rădăuți. Apoi, în anul 1943, s-a transferat la Catedra de Geografie Generală și Geografie Umană a Universității „Al. I. Cuza” din Iași (condusă atunci de prof. dr. Gheorghe Năstase) pe postul de asistent-doctorand.

Și-a început doctoratul în anul 1940 cu tema „Depresiunea Onești – Bacău, studiu de geografie fizică și economică” (mai întâi sub îndrumarea prof. dr. Constantin Brătescu din Cernăuți și apoi, după venirea la Iași, a prof. dr. Gheorghe Năstase) și l-a finalizat, prin susținerea publică a tezei, la Universitatea din București, în anul 1949.

Munca asiduă, asociată unei inteligențe vii și pătrunzătoare și unei gândiri dinamice, sintetice și sistemice, desfășurată cu consecvență și răspundere în

perioada 1946-1970, i-au permis tânărului asistent universitar suplinitor Ioan Șandru o ascensiune rapidă în cariera didactică și științifică.

Astfel, a ocupat, prin concurs, succesiv posturile didactice de: *asistent titular*, (1946), *șef de lucrări* (1949), *conferențiar* (1951) și *profesor* (1957). Totodată, primește *conducere de doctorat* în 1963, *titlul de doctor docent*, în 1966 și *profesor universitar emerit* în 1970. După 1979 a fost onorat cu titlul de *profesor consultant*.

În Universitate, în fața studenților și colegilor, profesorul Ioan Șandru s-a impus ca un dascăl distins și foarte bine documentat, sobru, modest și echilibrat, dinamic, intuitiv, onest și obiectiv, exigent față de munca pe care o desfășura el, dar și cei din jurul său.

Era un cadru didactic foarte sobru, dar comunicativ, sensibil și amabil, cu un înalt simț al răspunderii și datoriei și cu un regim de viață ordonat.

Cursurile de bază predate au fost cele de *Geografie economică și politică a lumii* și *Geografia economică a României*, ultimul fiind editat în anii 1975 și 1978 sub titlul *România – geografie economică*, lucrare care, prin conținut și analiza sistemică a fenomenelor geografico-economice, s-a constituit a fi de referință în geografia economică românească.

Prin activitatea sa complexă și novatoare, orientată spre dezvoltarea învățământului și cercetării științifice, Profesorului Ioan Șandru i s-au încredințat funcții de mare răspundere, precum: *decan* al Facultății de Geologie-Geografie (1953-1955), *șeful Catedrei de Geografie Economică* (1957-1979) și *prorector* al Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași (1956-1972), contribuind decisiv la organizarea și dezvoltarea învățământului geografic, Iașul devenind un centru de prestigiu și prin faptul că la acea vreme era singurul conducător de doctorat în geografie economică din țară.

Datorită prestigiului său, o serie de organisme interne și internaționale l-au cooptat în colectivele lor de conducere, iar la altele a fost director sau președinte.

A fost membru în comitetul de redacție al mai multor reviste, precum *Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza” din Iași* (1956-1979), *Natura* și *Terra* (1956-1973). Totodată, a fost inițiatorul și *directorul Cursurilor internaționale de vară* (1972-1979) și *președintele Societății Geografice din România* (1972-1991).

A îndrumat activitatea a peste 40 de doctoranzi (din România, URSS și Egipt) din care 34 și-au susținut public disertația la Iași.

În cei 65 de ani de activitate științifică a publicat peste 150 de lucrări (articole, studii de sinteză, cursuri, cărți etc), din care 24 de lucrări au fost editate în străinătate.

Pregătirea teoretică și practică de excepție, începută sub îndrumarea unor mari geografi români (ca: *Vintilă Mihăilescu* – mentorul spiritual; *Simion Mehedinți* – conducătorul lucrării de licență; *Constantin Brâncuși* și *Gh. Năstase*, îndrumătorii tezei de doctorat) și continuată apoi prin efort personal, cu o largă deschidere spre nou și geografia mondială, i-a permis ca în cercetarea științifică să abordeze o largă paletă de probleme (din toate subramurile geografiei umane) și să devină, după Al Doilea Război Mondial, în România, cel mai puternic și consecvent susținător al existenței și individualității geografiei umane.

În cadrul cercetărilor de geografie umană s-a preocupat, într-o primă fază, de studii asupra unor orașe (Tg. Ocna, Bacău, Rădăuți, Iași, Huși, Pașcani, Predeal, Onești, Slănic Moldova, Galați, Brăila etc), urmărindu-se: dinamica populației, organizarea spațială și dezvoltarea funcțională, sistematizarea și modernizarea infrastructurilor edilitar-urbanistice.

Intr-o fază avansată, cercetările s-au extins la întreaga rețea urbană și rurală a României, vizând: geneza, dinamica, localizarea spațială, tipologia și ierarhia așezărilor și sistematizarea spațiului geografic.

În multe lucrări au fost cercetate problemele de geografie a populației, industriei, agriculturii și turismului, dar și cele legate de geografia istorică și introducerea metodologiei moderne (cantitative-computerizate) în cercetarea geografică românească, pentru care a manifestat un interes deosebit și pe care a utilizat-o cu succes în unele lucrări științifice.

Profesorul Ioan Șandru a publicat o serie de lucrări în revistele de specialitate din Franța, SUA, Olanda, Italia, Marea Britanie, Belgia, Brazilia, Finlanda, Austria, Germania și URSS, în care a prezentat atât unele probleme teoretice și metodologice ale geografiei umane, cât și dezvoltarea geografiei în România, tipologia așezărilor urbane și rurale etc.

Din 1955 a fost o prezență activă, prin comunicări, la congresele și conferințele internaționale de geografie desfășurate la: Budapesta, Rio de Janeiro, Kiev, Stockholm, Londra, Roma, Debrecen, Wroclav, Paris, Moscova, Helsinki, Bonn, Berlin, Brno, Sankt-Petersburg.

Profesorul Ioan Șandru a fost cunoscut și apreciat de geografil străini care l-au cooptat ca membru în numeroase organizații (asociații, comisii, societăți, comitete și uniuni) în care a onorat cu cinste geografia românească.

Astfel, a fost ales *membru corespondent* în comisiile UIG: Comisia „Hărții populației lumii”, la Stockholm, 1960, în „Geografia în școală” – Londra, 1964 și „Geographie du tourisme et de loisir” – Paris, 1982. Apoi: *membru titular* în Comisia „Geografia populației a UIG” – Londra și președinte al subcomisiei române (1976-1980); *membru corespondent* al Societății Geografice Italiene

(1965) și *membre de onoare* al Societăților Geografice din Franța (1966), Ungaria (1971), Polonia (1974) și Bulgaria (1985); membru în colectivul de redacție și colaborator principal la publicația „Bibliographie géographique Internationale” din Paris, în care a publicat peste 800 de scurte recenzii ale lucrărilor geografice românești din ultimile decenii.

Profesorul Ioan Șandru este un exemplu de longevitate științifică și implicare totală în viața academică ieșeană și națională, având în vedere că la vârsta de 87 ani a editat cartea *Pagini din istoria geografiei moderne românești*, iar la 88 de ani, cartea *Portes et couloirs geo-demographiques dans le space Carpatho-Danubiano-Pontique*.

În semn de apreciere a întregii activități didactice, științifice și organizatorice, desfășurată cu vocație, pasiune și demnitate, Profesorul dr. doc. Ioan Șandru a fost răsplătit cu numeroase ordine, medalii, premii și diplome din partea unor universități, societăți și alte instituții din țară și străinătate.

Prof. univ. dr. VASILE NIMIGEANU

*Profesorul Mihai Todosia (1927-1995).
Avantajele poziției*

Mediul academic și politic în care s-a mișcat, s-a format și s-a afirmat profesorul universitar doctor **Mihai Todosia** a fost, pentru el, mai mult favorabil, decât nefavorabil.

Este greu de imaginat și de crezut că, în alt mediu decât cel dinainte de 1989, fiul țăranului sărac din Timișești, crescut ca și copil de trupă, ar fi putut frecventa cursurile unui liceu și ale unei facultăți, ar fi urcat, treaptă cu treaptă, ierarhia universitară, ar fi ocupat, decenii de-a rândul, funcția de șef de catedră, ar fi tutelat, de la nivelul puterii politice locale, spiritualitatea ieșeană și ar fi deținut, timp de două mandate, înalta funcție de RECTOR al celei mai vechi și mai prestigioase universități din România.

Accentul pe care-l punem pe mediul socio-politic în conturarea și manifestarea personalității profesorului Mihai Todosia nu exclude și nici nu minimalizează rolul potențialului și efortului propriu. Viața a demonstrat că nu puțini au fost cei care, în aceleași condiții, au eșuat, fiindcă n-au avut sau n-au reușit să-și valorifice zestrea intelectuală prin efort propriu, prin muncă până la uitare de sine. Acesta fiind adevărul, înclinăm să credem și să susținem că destinul și împlinirea unui om cum a fost Mihai Todosia depind și de un factor și de celălalt, mai mult însă de cel din urmă.

Cunoscându-l îndeaproape, bine și în diverse situații profesionale (cursuri, seminarii, examene, reuniuni științifice etc.), suntem mai mult decât siguri, suntem convinși că universitarul ieșean Mihai Todosia a făcut parte din categoria celor favorizați de Dumnezeu, era, nativ, deștept; avea o inteligență speculativă,

țărănească-pragmatică și nu genială; gândea logic, de multe ori cuceritor, prin spontaneitate; proba, curent, predispoziție pentru activități intelectuale de rafinament; și, cel mai de apreciat, fără să stea prea mult pe gânduri, sesiza foarte rapid esențialul din orice context, din orice scriere, discuție sau reflecție fugară.

Poziția dobândită, în timp, grație celor două forțe propulsatoare, i-a creat profesorului Mihai Todosia destule avantaje; nu ne referim, în primul loc, la cele de ordin material, social și politic, deși și acestea au existat și ar putea fi discutate; avantajele care au influențat, în mare măsură, cariera sa, și nu numai a sa, și asupra cărora vrem să ne oprim, în continuare, sunt cele legate de informarea profesional-științifică.

Într-o epocă în care informația era standardizată, cenzurată și limitată la scrierile și documentele de partid, în care contactele cu lumea din afară includeau, când și când, câte un universitar bine supravegheat, în care schimbul de informații, sub formă de reviste și cărți străine aveau un circuit închis, în care participarea la simpozioane, mese rotunde și congrese internaționale era exclusă și, în care, dacă te respectai erai obligat să recurgi la xeroxuri căpătate pe sub mână, n-aveai acces la literatura de specialitate decât dacă te situeai pe o poziție academică și politică comparabilă cu aceea a profesorului Mihai Todosia.

De reținut și de subliniat este faptul că profesorul Mihai Todosia n-a ezitat să-și folosească poziția de leader pentru a se îmbogăți spiritual și nu material. Puțin preocupat de lux, de confort exagerat și, în general, de trai opulent, grija sa statornică a fost să procure cărți, să-și facă o bibliotecă personală și s-o transforme în informație de care să beneficieze studenții, doctoranzii și colegii; s-o pună în slujba didacticului, științificului și mai puțin publicisticii.

Profitând de ieșiri în străinătate, de relații cu intelectuali români și străini care iubeau cartea, ca și el, și de acces nelimitat la xerografiere, profesorul și rectorul Mihai Todosia a ajuns să se numere, între economiști și nu numai, ca unul dintre cei mai bine informați universitari ieșeni și chiar români; treptat, biblioteca sa a căpătat proporții. Au dispărut golurile stânjenitoare, s-a îmbogățit cu cele mai noi și mai remarcabile noutăți și s-a divizat în bibliotecă de cabinet și bibliotecă de apartament. Se spune, n-avem cum să atestăm, că număra, în cele din urmă, câteva mii de exemplare.

Dimensiunea cantitativă, structurală și calitativă a bibliotecii personale a profesorului Mihai Todosia este, fără îndoială, importantă și demnă de luat în seamă; dar, din punctul nostru de vedere, infinit mai de apreciat și de evidențiat este modul cum bogăția de informații ce-o conținea a devenit bun de consum, pentru el, și pentru cei din preajma lui.

Ca unul care a lucrat, nemijlocit, cu profesorul Mihai Todolia, care a participat la cursuri, seminarii, colocvii și examene, care a fost prezent la dezbaterile profesional-științifice din Catedră, care l-a audiat, nu o dată, la reuniunile locale și naționale pe diverse teme și care a receptat, voit sau nu, opiniile celor din jur, n-am îndoieli și nici rețineri în a spune, fără echivoc, că pentru el biblioteca n-a fost un simplu mobilier; n-a fost concepută și constituită să fie și să rămână mobilier; de la început și până la sfârșit a fost integrată și subordonată funcției didactice și științifice.

Setea de cunoaștere, nevoia de a se informa, la zi, din surse primare variate, românești și străine, și responsabilitatea conștientizată față de studenții, doctoranzii și colaboratorii săi l-au determinat pe profesorul Mihai Todolia să citească cărțile de care făcea rost și numai după aceea să le așeze pe rafturi. Timpul și răbdarea nu-i dădeau posibilitatea să le citească pe toate, de la început și până la sfârșit; unele dintre ele erau lecturate parțial sau pe diagonală; nici una nu rămânea însă nerăsfoită și, mai ales, nevalorificată la cursuri, în discuții intercolegiale și în stimularea interesului pentru studiu.

Așa se explică, în parte, interesul și atenția cu care studenții audiau cursul; plăcerea cu care veneau și luau cuvântul la seminarii și cercuri științifice; avalanșa de întrebări adresate profesorului în timpul cursurilor și după; aprecierile, de cele mai multe ori favorabile, la adresa prestației didactice și extradidactice; pe scurt prestigiul de care se bucura, în rândul studenților, colegilor și universitarilor de alte profiluri.

Maniera de prezentare a problemelor abordate, calitățile personale de bun orator și, înainte de toate, noutatea, originalitatea informației și îndrăzneala de a ataca subiecte spinoase cu conotații politice, de care alții fugeau mâncând pământul, l-au făcut cunoscut și apreciat în perimetrul universitar ieșean și național.

În oferirea și propagarea informației didactice, științifice și politice profesorul Mihai Todolia nu s-a dovedit a fi un egoist, un individualist tipic și nici un fricos, chiar dacă, uneori, o făcea din orgoliu, din dorința de a-și etala superioritatea asupra interlocutorilor și de-ai domina; ce știa și ce afla, de la alții și din cărți, împărtășea și semenilor săi; astfel, informația n-a rămas între copertile cărților din bibliotecă sau în mintea sa; a ajuns acolo unde trebuia și a rodit sănătos și din belșug. Serii numeroase de studenți s-au înnobilat cu informațiile științifice, didactico-metodologice și social-politice puse la dispoziție de profesorul Mihai Todolia; scoasă, pe cât posibil, din tiparele dogmatice, pliată pe noutate, actualitate și utilitate, activitatea profesională la care studenții erau invitați să participe le-a stimulat interesul pentru studiu; i-a

îndemnat să gândească și i-a ajutat, efectiv, să devină nu numai buni specialiști, ci și personalități în adevăratul sens al cuvântului.

Destinate, întâi și întâi de toate, studenților, cunoștințele, informațiile obținute pe diverse canale și, în principal, din cărți au ajuns prin viu grai și la alte categorii de utilizatori; doctoranzii s-au numărat la loc de frunte printre aceștia. Fiind, multă vreme, singurul conducător de doctorat pe domeniul economic, zeci și zeci de doctoranzi, de la toate specialitățile au intrat în biblioteca profesorului Mihai Todosia și și-au completat și fortificat argumentația cercetării pe ce au găsit acolo; în structurarea tezelor de doctorat, în articularea lor, în susținerea punctelor de vedere cu argumente științifice, conferirea notelor de originalitate sau personalitate, ei s-au servit, copios, din ceea ce le-a sugerat conducătorul științific. În felul acesta și cercetarea economică a profitat, ca orientare, metodologie și deschidere spre rațional și utilitarism-pragmatic, de pe urma poziției informatice privilegiate.

La „ospațul” informației, pregătit cu trudă, cu cheltuială, cu risc și cu asumarea răutăților celor care nu dispuneau de asemenea poziție și posibilități, au luat parte și colegii din Catedră, din Facultate și din Universitate. La ei au ajuns, pe cale directă, cărțile, informațiile și comentariile pe marginea lor; unii mai mult, alții mai puțin, funcție de cum se poziționau față de ofertanți, toți, însă, au aflat și au primit câte ceva: îndemnul de a căuta și descoperi noul în tot și-n toate, stimularea interesului pentru studiu și meditație, încurajarea și apărarea cutezanței în exprimarea opiniilor divergente și invitațiile repetate de raportare permanentă la realitățile concret istorice de la noi și de aiurea sunt, indiscutabil, câștigurile certe.

Sub influența aceasta de neignorată și de necontestată a omului, profesorului și conducătorului Mihai Todosia ne-am individualizat și noi, ceilalți colegi. Am parcurs drumul anevoios de la preparator la profesor universitar, ne-am străduit, toți, după puterile fiecăruia, să dăm studenților cunoștințele teoretice și practice de care aveau nevoie și să le oferim modele de urmat, am întreținut, prin dăruire, muncă și conlucrare, spiritul academic activ și am imprimat activității noastre moralitatea necesară.

De n-ar fi fost influența mentorului și eforturile colegilor și colaboratorilor lui, atmosfera de emulație, de interes pentru informare și cunoaștere și climatul propice pentru afirmare ar fi avut mult de suferit. Așa, ne-am aflat, și înainte de '89, conectați la realizările științifice ale Occidentului, le-am transmis, prin cursuri, seminarii și publicații științifice, studenților în primul rând, și apoi celorlalți interesați. În acest fel, am dat școlii economice ieșene un plus de strălucire. Dovada concretă, cea mai evidentă și mai edificatoare o constituie *Manualul de Economie Politică*, în două volume (peste o mie de pagini) elaborat

și editat în numai opt luni după Revoluție (1989). Dacă n-am fi fost în posesia literaturii străine puse la dispoziție, în mare parte, de profesorul Mihai Todosia, o asemenea reușită didactică și științifică ar fi fost imposibilă. Ea este cu atât mai probatoare cu cât, pentru o bună perioadă de timp, a fost singura din țară. După manualul nostru s-a predat și s-a învățat peste tot la noi, dar și în Republica Moldova și în spațiul ex-sovietic, fiind tradus în limba rusă la un an după apariție.

Nu din vanitate și nu pentru a ne lăuda am făcut trimitere la manualul respectiv, ci pentru a arăta cum s-a materializat, practic, influența fastă a profesorului Mihai Todosia asupra nivelului de informare, de cunoaștere și de transmitere a problematicii teoretice și aplicative noi, moderne a Economiei Politice, de către noi cei care, decenii de-a rândul, ne-am aflat în preajma lui și am receptat influența sa informatică rezultată din poziția de conducător ce-o avea.

De aceasta, de rolul exercitat în aducerea Occidentului ideatic la Iași, de exemplul personal dat în procurarea, studierea și folosirea literaturii de specialitate, autohtone și străine, în predarea *Doctrinelor economice contemporane*, de aportul, esențial, la crearea și recunoașterea școlii economice ieșene și mai puțin de funcțiile avute este legată **posteritatea profesorului Mihai Todosia**, atât cât este și cât va dura ea. Tot mai puțin și mai rar, cei care l-au cunoscut, într-un fel sau altul, își vor aduce aminte de conducător. De *profesor*, de *formator* și de *șef de școală* vor vorbi, cu siguranță, mai mulți și mai mult timp de aici înainte.

Prof. univ. dr. VASILE C. NECHITA

Profesorul Mihail Vasile Jakotă (1917-2007)

Profesorul Mihail Vasile Jakotă s-a născut la 29 septembrie 1917, în una din casele cu aură de poveste de pe ulița ieșeană a Sărării. Anii copilăriei au fost influențați decisiv de părinții săi, intelectuali de marcă ai urbei moldave.

Absolvent al prestigiosului liceu „Negruzzi”, tânărul Mihail Jakotă se înscrie la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași și în 1940 devine licențiat al Facultății de Drept. Urmează anii grei ai războiului, participând în calitate de comandant de pluton la marile bătălii ale Armatei Române.

În acei ani zbuciumați norocul îl ocrotește și, la terminarea ostilităților militare, revine la Facultatea de Drept, fiind numit conferențiar în 1948 și profesor titular în 1970.

Preocupările sale științifice s-au concentrat asupra problematicii *Dreptului roman și Dreptului internațional privat*. Direcțiile principale de cercetare au fost fenomenele sociale și politice din Imperiul Roman în perioada de declin a sclaviei și reglementările peregrine din provincii. Concepțiile sale în materia actelor juridice încheiate de sclavi în nume propriu au avut un succes deosebit, fiind remarcate și preluate de doctrina europeană.

Pe plan didactic, prelegerile sale reprezentau expuneri clare, pline de substanță, bazate pe argumente teoretice și practice, care convingeau prin justetea soluțiilor și utilitatea lor. Profesorul a impus întotdeauna prin sobrietate, seriozitate, abnegație și puterea exemplului. Pentru Mihail Jakotă, profesia de dascăl a fost dimensiunea fundamentală a existenței sale.

Recunoașterea contribuției eminentului profesor Mihail Jakotă la dezvoltarea dreptului, inteligența, pasiunea și precizia analizei instituțiilor

juridice stau mărturie în numeroasele cursuri, manuale, monografii, studii și articole publicate, în distincțiile conferite de Academia Română, în premiul Simion Bărnuțiu acordat de Asociația Juriștilor din România, precum și în decorarea cu Steaua României pentru întreaga activitate științifică și didactică.

Profesionalismul și corectitudinea profesorului Mihail Jakotă sunt reflectate și de numirea sa ca șef al Catedrei de Drept Civil din 1969 până în 1983. Din 1970 devine conducător de doctorat, calitate în care a desfășurat o activitate extrem de prodigioasă, concretizată în îndrumarea unui număr impresionant de *doctori în drept*. În anii următori, ca o recunoaștere a meritelor sale, i se conferă titlul de *profesor consultant și profesor emerit*.

În competiția nescrisă, dar atât de benefică, cu celelalte centre juridice ale învățământului românesc, profesorul Mihail Jakotă a creat la Iași o adevărată școală. O școală în care prezența Magistrului dădea siguranța că se poate găsi răspuns la orice problemă, indiferent de gradul ei de dificultate. Mai mult, la această școală, pe lângă studiul dreptului, s-a învățat și cum să te porți în viață, cum să trăiești în societate. Mihail Jakotă a fost nu numai *profesor de studenți*, ci și un *profesor de profesori*.

Începând cu anii 1960, am avut privilegiul de a-l avea ca îndrumător al primilor mei pași, atât ca student, cât și în cariera didactică. În descifrarea tainelor dreptului am beneficiat de încrederea, de înțelegerea și de sfaturile sale, deosebit de pertinente și competente. Realizările mele profesionale se datorează, în mod cert, și profesorului Mihail Jakotă. De altfel, toți cei care am fost studenții și colaboratorii Profesorului am avut în activitatea noastră un model de dăruire față de profesie, un exemplu de integritate morală.

Sobrietatea și exigența Profesorului au fost însoțite de o ființă delicată și atentă la detalii, mereu deschisă comunicării. Discreția și eleganța firii sale s-au împlinit armonios cu o etică desăvârșită. Prin felul lui de a fi, a fost mereu el însuși bun și drept, fără a-și umbri viața cu patimi sau cu interese.

În după amiaza zilei de luni, 19 februarie 2007, inima reputatului jurist și profesor, distinsul Mihail Vasile Jakotă, a încetat să mai bată. Despărțirea de Profesor nu poate fi exprimată decât în sentimente de profund regret, dar și de sinceră recunoștință pentru tot ce a însemnat în viața noastră, a celor care l-au cunoscut și am lucrat alături de el. Plecând dintre noi, Profesorul ne lasă cărțile sale, care vor fi cu siguranță apreciate de cei care se vor apleca asupra studiului dreptului și ne mai lasă amintirea omului, dăruit profesiei sale, a unui suflet nobil și delicat.

Prof. univ. dr. IOAN MACOVEI

*O întâmplare de viață între multe altele...
Profesorul Ioan Golovcenco (1914-1988)*

Era la începutul de primăvară a anului 1968 și eram în cel de al doilea an de preparator la Catedra de Fizică Generală. Șef de Catedră era conferențiarul Ioan Golovcenco, iar decan al Facultății de Fizică, profesorul dr. doc. Constantin Mihul. Obligațiile mele ca preparator erau să îndrum lucrări de laborator la optică pentru studenții anului al doilea de studii și să pregătesc experiențele la cursul de optică predat de profesorul Mihul. Tradițional, cursul de optică era programat în ziua de marți de la ora 10, pentru ca între orele 8 și 10 să poată fi montate dispozitivele pentru experiențele ce urmau a fi efectuate la curs. Lucrările de laborator, șase la număr, erau programate în după amiaza zilelor de marți și miercuri. În rest, activitatea mea consta în lucrări de cercetare științifică sub îndrumarea directă a domnului profesor dr. docent Mircea Sanduloviciu, pe atunci lector la aceeași catedră, și în colectivul căruia intrasem încă din anul 1962, ca student al anului al doilea.

În toamna anului 1967, domnul academician Cristofor Simionescu, la acea vreme rector al Institutului Politehnic „Gheorghe Asachi” și director al Institutului de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” din Iași, a propus domnului profesor Sanduloviciu o colaborare în domeniul aplicațiilor descărcărilor în gaze pentru producerea reacțiilor chimice în plasmă. Domeniul propus era în plină expansiune la acea vreme și cu totul nou pentru știința ieșeană. Fire iscoditoare și dăruită cercetării științifice, profesorul Sanduloviciu a acceptat imediat colaborarea și m-a recomandat academicianului Simionescu pentru a face echipă cu tânărul inginer chimist Ferenz Deneș de la Institutul „Petru Poni”, pentru a ne ocupa de problema propusă. Această colaborare m-a absorbit aproape total. Lucram peste 12 ore pe zi pentru a realiza instalațiile necesare și pentru a începe experiențe de polimerizare în plasma descărcărilor de radiofrecvență. Realizarea instalațiilor a presupus construcția generatorului de radiofrecvență de putere, a instalației de presiuni joase și a celorlalte sisteme de control al parametrilor plasmei și al probelor obținute prin reacțiile chimice de polimerizare. Toată munca ce revenea proiectării și realizării componentelor tehnice a trebuit să o fac cu participarea atelierelor din Institutul „Petru Poni” și Universitate, iar instalația finală trebuia să devină operațională la Institutul

„Petru Poni”. Toate acestea mi-au luat câteva luni, dar în iarna 1967/1968 obțineam deja primele eşantioane de poliacrilonitril și au putut fi obținute suficiente date experimentale pentru a putea fi scrise două brevete care au apărut în 1969 și, respectiv, 1971.

În aceste condiții a avut loc întâmplarea care mi-a prilejuit una dintre cele mai importante lecții de viață. Așadar, în mijlocul primei săptămâni a celui început de martie 1968, pe o vreme mohorâtă și destul de friguroasă, sunt chemat de șeful Catedrei, conferențiarul Golovcenco. Intr-o manieră proprie, inconfundabilă, acesta mi-a adus la cunoștință faptul că doamna lector Xenia Grosu s-a îmbolnăvit și ca urmare sunt rugat să mă ocup și de orele de laborator de fizică generală pentru studenții de la Facultatea de Chimie. Din convorbire rezulta că, cel mai probabil, orele de laborator în discuție nu erau programate în zilele din acel sfârșit de săptămână și, ca urmare, voi avea răgazul necesar pentru a mă informa. Atunci orele se desfășurau de la 7.30 dimineața până seara la ora 19.30, inclusiv sâmbăta. Pe moment m-am bucurat că nu voi avea alte obligații pentru sfârșitul de săptămână, deoarece aveam deja programat să lucrăm la Institutul „Petru Poni”, inclusiv duminică, pentru a finaliza, cât mai repede, eşantioanele de polimeri sintetizați în plasmă. Mai mult, eram atât de absorbit de ceea ce făceam la Institut, încât nici n-am mai trecut pe la orarul din Universitate și mi-am văzut de experiențele programate. Pe atunci locuiam într-o cameră de la Căminul C3 din complexul Târgușor Copou, cu încă trei colegi de la Universitate și de la Institutul Agronomic Iași, aproape de Institutul „Petru Poni”. Ca urmare, mi-am continuat experiențele pregătite în spațiul din subsolul clădirii Institutului și destinat adăpostului A. L. A. (asta pentru cei care își amintesc ce reprezenta A. L. A.), iar duminică seara am lăsat probele în instalație, unde rămâneau într-un mediu protejat până a doua zi. Luni dimineața urma să trec să iau probele, să mă duc la Universitate, pentru a face pe ele măsurători de conductibilitate electrică, de grosime de strat polimeric și altele.

Am dormit liniștit. Luni dimineața, la ora 8.00, am ajuns la Institut, de unde mi-am luat probele și am plecat la Universitate. Am urcat la ultimul etaj unde era Catedra și laboratorul în care urma să fac măsurătorile menționate anterior. Când ajung în capătul culoarului Catedrei văd în cealaltă extremă, în fața cabinetului șefului de catedră, pe domnul conferențiar Golovcenco stând lipit de calorifer într-o poziție foarte rigidă și cu o evidentă expresie de îngrijorare. În fața dumnealui se plimba cu pași mărunți, mâinile la spate, foarte agitat, decanul Facultății, prof. Mihul. Atunci am înțeles că se petrecuse ceva grav și o bănuială îmi spunea că eu aș putea fi la originea acestei stări de lucruri. Era trecut bine de ora 9.00 și înțelegeam că, dacă eu ar fi trebuit să fiu în acea dimineață, la 7.30, la orele de laborator, atunci nu mai aveam nici o scăpare. Sub acea stare

emoțională aproape că nu am auzit când șeful de catedră m-a chemat. Mai curând am văzut gestul făcut de domnul Golovcenco, așa că am continuat să înaintez spre cei doi profesori. Ajuns în fața lor, m-am oprit și am salutat. Domnul decan Mihul se oprise din mers și se uita la mine de parcă m-ar fi străpuns cu privirea și își mușca nervos mustăcioara. Drept răspuns la salut, domnul Golovcenco mă întreabă direct: „tovarășe Popa, unde trebuia să fii la această oră?”.

Nu am îndrăznit să-i răspund direct la întrebare, deși bănuiam ce s-a întâmplat, dar neștiind exact grupa cu care ar fi trebuit să am ore și, în general, câte ore și când ar fi trebuit să le fac, am decis să-i răspund indirect, relatând toată întâmplarea. Și așa am și făcut. Am povestit foarte pe scurt activitatea mea la Institutul „Petru Poni” al Academiei și am accentuat pe faptul că, era urgent să fac măsurătorile pe probele obținute, atunci, luni dimineața, evitând, cu bună știință, orice amintire despre orele pe care trebuia să le suplinesc. Nu am terminat bine de povestit, că decanul Mihul și-a ridicat capul și, uitându-se undeva între mine și domnul Golovcenco, spune: „iacașa tovarăși, pentru tovarășul Popa este mai importantă cercetarea științifică la Academie, decât orele cu studenții”. Și cu asta spus, s-a întors cu spatele și a plecat spre cabinetul de lucru aflat la capătul culoarului, lăsându-l pe domnul Golovcenco să-și facă datoria de șef de catedră față de actul meu de indisciplină.

Rămași singuri, domnul Golovcenco mi-a dat una dintre cele mai frumoase lecții de viață. Uitându-se la mine, cu gesturi scurte și cu un ton ferm mi-a spus: „tovarășe Popa, în viața dumitale să îți minte că prima datorie este serviciul; ferească Dumnezeu să îți se întâmple ceva grav, să dea tramvaiul peste mata, prima grijă este să anunți că nu poți veni la serviciu. Acum ai avut noroc că tovarășa Grosu s-a simțit mai bine și a venit dimineață la ora 7.30 la laborator. Îți dai seama matală ce s-ar fi întâmplat dacă nu ar fi venit dumneaei la ore?”

Nu știu ce s-ar fi întâmplat, dar știu că-mi venea să intru în pământ, în primul rând de rușine. Abia mai târziu am aflat că prof. Mihul nu agrea prea mult colaborarea cu Academia. Poate că tocmai acest lucru m-a salvat cumva făcându-l să plece imediat ce a aflat întâmplarea și m-a lăsat numai cu domnul Golovcenco, fără să ia vreo decizie în legătură cu cele întâmplate. Dar, ulterior, au fost și alte ocazii în care domnul profesor Mihul a amintit această întâmplare și am înțeles că m-a iertat considerând cele întâmplate ca pe un accident și o experiență de viață. Așa se purtau oamenii mari în acele vremuri.

*Un teoretician și practician al sportului:
Profesorul Paul Cercel (1935-2004)*

Deși s-au scurs ceva ani de când ne-a părăsit, îmi vine foarte greu să vorbesc la timpul trecut despre profesorul universitar Paul Cercel – coleg și prieten mult apreciat.

Ne-am cunoscut în studenție, am fost colegi de facultate la București, la Institutul de Cultură Fizică (actuala Academie Națională de Educație Fizică și Sport) – pe atunci singura instituție de învățământ superior sportiv din țară. Eram la jumătatea secolului al XX-lea, în decada a V-a, anii '50. Paul Cercel era cu un an de studii mai mic ca mine. În numeroasele activități sportive și culturale organizate în afara cursurilor, l-am întâlnit pe studentul Paul Cercel participând la demonstrațiile organizate pe plan național – în cinstea evenimentelor deosebite, sau a celor interne, tradiționale, organizate în cadrul Institutului. L-am aplaudat la meciurile de handbal, pasiunea sa sportivă, sau în cadrul sesiunilor științifice studențești.

Paul Cercel s-a născut pe 24 martie 1935 la Călărași. A urmat cursurile școlii primare și liceale la Școala medie nr. 1 din orașul natal, apoi a devenit student al Institutului de Cultură Fizică din București (în urma examenului de admitere), pe care l-a absolvit în 1957.

Ca profesor de educație fizică a început activitatea didactică la 1 septembrie 1957, la Liceul nr. 5 Iași. Din decembrie 1957 a lucrat la Universitatea de Agronomie din Iași, pe post de asistent universitar, până în septembrie 1958 când a revenit în învățământul preuniversitar. A fost profesor de educație fizică la Liceul nr. 3, apoi la Liceul nr. 2 – licee care aveau clase cu profil sportiv, unde a fost și director adjunct. Concomitent a activat și ca antrenor de handbal al

echipei Universității Agronomice din Iași și al echipei Clubului Sportiv Muncitoresc Studențesc.

În 1963 am devenit colegi de catedră la Institutul Pedagogic de 3 ani, Facultatea de Educație Fizică. Paul Cercel a început activitatea pe post de asistent cu delegație de lector și a slujit această Facultate până la pensionare. În 1970 a obținut prin concurs gradul didactic de conferențiar, apoi avansările au fost apoi blocate și, după 20 de ani, în 1991 a fost titularizat profesor universitar.

Din 1965 până în anul 2000 profesorul Paul Cercel a fost prodecan al Facultății de Educație Fizică și Sport (1965-1968), decan (1968-1972) și șef de catedră (1974-2000).

Profesorul Paul Cercel a fost titularul disciplinei sportive *handbal*, predând atât cursul de bază, cât și cel de specializare, cursul și seminariile de „Istoria și organizarea legislației educației fizice și sportului”, cursuri de schi, înot, turism și altele. Remarcabilă a fost și activitatea sa de cercetare științifică. Pe lângă numeroase lucrări, a publicat în țară și străinătate 5 cărți de specialitate, cursuri pentru studenți, manuale de îndrumare metodică în școală și multe altele. Paralel cu activitatea didactică a continuat să lucreze ca antrenor al unor echipe de club sau lot național, în țară și în străinătate. Pentru rezultatele deosebite în acest domeniu a primit titlul de *antrenor emerit*.

Profesorul Paul Cercel era un om bun. Exigent cu sine și cu cei care lucra – nu era totdeauna pe placul tuturor. Totuși, datorită rezultatelor deosebite obținute în ansamblul vieții sale, s-a bucurat de stima și prețuirea celor care l-au cunoscut. Lucra mult, era hotărât și perseverent în tot ce făcea, avea principiile sale de la care nu se abătea pentru a face bine, temeinic, tot ce își propunea. Profesorul Paul Cercel era o fire sensibilă și sentimentală; când vorbea despre „fetele sale”: soția, fiica și nepoata, i se lumina fața de mândrie și prețuire și tot așa se întâmpla când vorbea de munca sa. A iubit viața și a trăit-o intens, prezența sa alături de soție fiind plăcută în cercul nostru de prieteni.

Pentru că suntem trecători, vine vremea să ne retragem din activitate și așa cum este cazul său: chiar să plecăm definitiv din această lume.

Noi, care i-am fost mereu alături, evocăm personalitatea profesorului Paul Cercel cu mândrie pentru cariera sa remarcabilă, clădită pe muncă și competență și apreciată atât pe plan local, cât și pe plan național.

Prof. univ. dr. ALICE LUCA

Profesorul doctor docent Petre Jitariu (1905-1989)

În galeria marilor profesori și oameni de știință care au ilustrat Facultatea de Biologie de la Universitatea ieșeană în secolul trecut se numără academicianul Petre Jitariu, născut în ținutul Fălticenilor la 11 mai 1905 și plecat dintre noi la 30 iunie 1989.

L-am cunoscut, indirect, în urmă cu șase decenii când, elev fiind la Liceul „Cuza Vodă” din Huși, profesoara de biologie ne-a spus: „fiți mândri, dragi elevi, că la această școală și la această disciplină, înaintea mea a fost profesor, timp de un an, tot un moldovean, Petre Jitariu, care acum este profesor la Facultatea de Biologie din Iași”. Era în anul 1950. Am rămas impresionat. A fost un motiv în plus pentru ca, în anul 1953, să mă înscriu la Facultatea de Biologie din Iași, condusă ca decan de profesorul Petre Jitariu, figură proeminentă a științei românești și dascăl eminent, care a cinstit Universitatea din Iași timp de peste șase decenii.

Trăind de la un început de veac și până aproape de încheierea lui, profesorul Petre Jitariu a făcut parte din generația marilor spirite de cărturari români care au marcat secolul al XX-lea și care au trăit marile drame, frământări și prefaceri generate de cele două conflagrații mondiale, fără a-și pierde însă speranța renașterii unei societăți mai înțelepte și neprecupețindu-și efortul pentru refacerea și reîntregirea valorilor care s-au distrus, ori s-au risipit din nesăbuința oamenilor.

Prin bogata sa activitate științifică și didactică, profesorul Petre Jitariu și-a dobândit prestigiul unui cărturar de aleasă erudiție și distins dascăl, fiind considerat de cei care l-au cunoscut drept o personalitate reprezentativă a Universității ieșene, o figură de seamă în istoria învățământului și științei românești.

După absolvirea Facultății, în 1929, și un scurt stagiul de profesorat la licee din Huși și din Iași, este chemat de profesorul Nicolae Cosmovici să ocupe postul de asistent la Catedra de Fiziologie generală și comparată, iar în 1938 devine doctor în științe naturale, după care obține o bursă de studii la Universitatea din Göttingen (Germania), unde și-a desăvârșit specializarea în domeniul fiziologiei animale.

Revenit în țară, își reia cu dăruire și competență munca la catedră, depășind marile încercări provocate de cel de Al Doilea Război Mondial, când Universitatea din Iași a fost nevoită să se refugieze într-un loc mai sigur. După revenirea din refugiu reorganizează cu pricepere și devotament Laboratorul de Fiziologie Animală, dotându-l cu aparatură modernă și instalații corespunzătoare pentru acele timpuri.

În 1947 devine profesor titular, predând, timp de 28 de ani, cursuri de o înaltă măiestrie pedagogică, cu un conținut bogat, bine structurat, permanent actualizat, cu o claritate de cristal. Cursurile sale aveau un caracter evoluționist și dinamic, așteptate și apreciate de studenți. Mi-l amintesc din 1955 când, ca student în anul III, i-am auzit primul curs de Fiziologie animală, în amfiteatrul P₂ din Palatul Universității. Cursurile aveau un pregnant caracter de fiziologie comparată și ecologică. Prelegerile sale erau rostite cu voce caldă și o vorbire aleasă, ideile fiind prezentate cu o deosebită claritate și o argumentație bogată, captând atenția auditoriului.

Față de studenți, profesorul Petre Jitariu era apropiat și înțelegător, gata să-i îndrume și să-i ajute pentru rezolvarea oricărei probleme de studiu sau de viață. Foștii studenți au păstrat amintirea unei atmosfere de lucru intens, făcut cu trageră de inimă și interes, cu atenție deosebită, emanând în jurul său vibrația de intelectualitate aleasă, ce caracterizează pe adevăratul dascăl. La examen era exigent, dar drept, pretențios, dar și înțelegător.

În afară de activitatea didactică, profesorul Petre Jitariu a desfășurat, în paralel, o bogată și apreciată activitate organizatorică și de coordonare a învățământului biologic și a cercetării științifice. Astfel, a fost șef de catedră și decan al Facultății de Biologie, Geografie și Geologie timp de 13 ani, contribuind din plin la înzestrarea laboratoarelor cu o bază materială corespunzătoare. Prin efortul și sprijinul său direct s-a realizat un nou local al Facultății, dat în folosință în anul 1963 și s-a amenajat o nouă grădină botanică. Lui îi datorăm și înființarea, în 1956, a Stațiunii de la Potoci-Bicaz, destinată drept bază de cercetare științifică și de practică studentescă, purtând, acum, numele fondatorului său. De asemenea, ca decan a coordonat și activitatea de cercetare și didactică a Stațiunii Biologice Marine de la Agigea-Constanța, înființată de profesorul său, Ioan Borcea, în 1926. Cu aceeași dăruire a sprijinit

și activitatea Muzeului de Istorie Naturală al Universității ieșene. O altă realizare a profesorului Petre Jitariu este reprezentată de înființarea, în 1968, a Centrului de Cercetări Biologice din Iași, inițial în subordonarea Filialei din Iași a Academiei Române, pe care îl va conduce în calitate de director până în 1977.

Profesorul Petre Jitariu a fost un bun și apreciat conducător de colective, datorită orizontului său larg, firii sale deschise, tactului și notei umane cu care aborda relațiile sale cu cei din jur, elevi și colaboratori, într-o atmosferă de distincție intelectuală discretă, ceea ce făcea să fie iubit și respectat. Noi studenții aveam acces nelimitat la decanul care nu ținea seama de programul de audiențe, la omul sensibil, blând, flexibil și generos, pentru un sfat, pentru o carte, pentru a ne sprijini în obținerea unei burse sau a unui loc în cămin.

Paralel cu activitatea didactică și organizatorică, profesorul Petre Jitariu a desfășurat și o susținută și bogată activitate de cercetare științifică împreună cu colectivele de la catedră, de la cele două stațiuni de cercetări (de la Marea Neagră și din Carpații Orientali) și de la Academie. Singur și în colaborare a publicat peste 130 de lucrări originale, în reviste din țară și din străinătate, manuale și tratate de fiziologie animală. În îndelungata sa activitate a deschis direcții noi de cercetare și a format un mare număr de discipoli, creând o puternică școală de fiziologie animală la Universitatea ieșeană. Pentru numeroasele și valoroasele sale contribuții științifice, profesorul Petre Jitariu a fost ales membru al Academiei Române (corespondent în 1963 și titular în 1974), fiind secretar științific și, apoi, până la sfârșitul vieții, președinte al Filialei din Iași a acestei prestigioase instituții de consacrare, lăsând urmașilor o bogată moștenire științifică și o valoroasă tradiție spirituală. Pentru trăsăturile personalității sale spirituale a rămas în galeria marilor cărturari ieșeni de la cumpăna dintre milenii, împlinindu-se acel destin cuprins în Coran, la care se referea uneori: „*cerneala savantului este demnă de aceeași cinstire, ca și sângele viteazului erou...*”.

Nu mă voi referi, în continuare, în detaliu la opera științifică a reputatului om de știință, ci voi aminti doar direcții de cercetare: fiziologia ficatului (prin teza de doctorat), rolul său în termoreglare, rezultatele acestui studiu fiind incluse integral (în 1959) în monografia asupra termoreglării, publicată în „*Journal de Physiologie*” din Paris; fiziologia mediului intern, a inimii și a aparatului circulator la amfibieni; tensiunea superficială a plasmei sanguine și a limfei la mamifere; coagularea limfei la crustacee și moluște; ecofiziologia animalelor de apă dulce; fiziologia sistemului nervos (cercetări asupra epilepsiei și schizofreniei) ș.a. Unul din cele mai însemnate domenii de cercetare abordate de academicianul Petre Jitariu este cel referitor la *acțiunea câmpurilor electromagnetice asupra organismelor vii*, domeniu în care s-a formulat o teorie

nouă privind mecanismul de acțiune și s-a publicat, în Editura Academiei Române (în 1987), o monografie de referință ce onorează școala românească de magnetobiologie.

În semn de recunoaștere și apreciere a remarcabilei sale activități științifice, didactice și obștești, i s-au decernat mai multe distincții: Ordinul Muncii (clasele a III, a II și I-a), Ordinul Meritul Științific, Diploma de „Profesor emerit”, alte ordine și medalii.

Cărturar de aleasă erudiție, academicianul Petre Jitariu nu a fost un izolat; a fost întotdeauna înconjurat de oameni pe care i-a apreciat și i-a iubit, i-a înțeles și i-a ajutat, bucurându-se de apreciere sinceră, admirație și stimă din partea lor. Discipolii, colaboratorii și prietenii au format marea sa familie, în a cărei atmosferă se distingea prin silueta sa de bărbat înalt și plăcut la chip, cu privire blândă și zâmbet cald, ce radia în jurul său o solemnitate aparte, generatoare de liniște. I-a fost întotdeauna alături soția sa, Matilda Jitariu, fiică a compozitorului Alexandru Zirra și nepoată a marelui muzician George Enescu.

Eruditul dascăl a fost deschis la suflet, savant modest și autentic, neatins de vanități și orgolii. A fost un om de cultură aleasă, iubind cu delicatețe și sensibilitate frumusețile și măreția naturii, muzica, pictura, literatura, filosofia și istoria, fiind animat de un patriotism discret. A fost, de asemenea, un pasionat vânător, dar nu de dragul trofeelor, căci, biolog fiind, prețuia și respecta ființele vii, ci doar pentru că vânătoarea îi oferea prilejul de a colinda în natură, admirând-o nestingherit de tumultul orașului și de a întâlni oamenii locului, cu care să schimbe o vorbă, aida strămoșilor săi, vrednici și cinstiți țărani bucovineni. Avea o voce caldă și plăcută, se antrena în discuții și povestiri cu cei apropiați, râzând cu poftă la glumele acestora și dând replici de aceeași factură spirituală.

Așa a trăit și a muncit, iubind natura și oamenii, cel care a dus o viață demnă și bogată în realizări, de savant și om prețuit pentru elevata sa distincție intelectuală și sufletească, cel care a împlinit crezul pe care l-a rostit la Academie, la aniversarea împlinirii vârstei de 80 de ani: „*Creația științifică este o înălțare a spiritului, o izbândă fericită a gândirii umane. Acesta mi-a fost crezul de o viață, pe care am căutat să-l transmit pe încetul, pe neobservate, colaboratorilor mei*”.

Prof. univ. dr. **CONSTANTIN TOMA**
Membru al Academiei Române

Profesorul Radu Ralea (1908-1966)

Renumitul nostru dascăl Radu Ralea, cu merite deosebite în dezvoltarea tradițiilor școlii ieșene de chimie anorganică pe linia ilustrațiilor săi predecesori: Petru Poni, Nicolae Costăchescu, Radu Cernătescu și Margareta Poni, s-a născut la Bârlad, la 8 iunie 1908. Școala primară și liceul le-a urmat în orașul său natal, între 1915-1927, după care se înscrie ca student la secția „fizico-chimice” în cadrul Facultății de Științe de la Universitatea din Iași. După susținerea examenului de licență, în 1931, este numit asistent la Catedra de Chimie fizică și analitică, unde lucrează sub îndrumarea profesorului Radu Cernătescu, inclusiv la realizarea tezei de doctorat „Cercetări asupra reacției albastrului de metilen cu săruri metalice”, pe care o susține în anul 1937.

În anul 1938, profesorul Radu Ralea câștigă prin concurs o bursă la „École Pratique des Hautes Études” din Paris, unde își desăvârșește activitatea profesional-științifică în domeniul chimiei anorganice, lucrând sub îndrumarea profesorului Rene Audubert. Revenind acasă, în anul 1939, este încadrat ca asistent la disciplina chimie analitică a Facultății de Chimie Industrială din cadrul noii unități de învățământ superior ieșean, Institutul Politehnic, desprins în 1937 din Universitatea din Iași.

Concomitent, profesorul Radu Ralea urmează cursurile Facultății de Chimie Industrială (IPI), susținând practic examenele de diferențe la disciplinele „tehnice”, obținând ca atare și diploma de „inginer chimist” în 1941.

În timpul războiului (1941-1945) își întrerupe activitatea didactică, lucrând ca inginer chimist la diferite întreprinderi de profil din Moldova. Revine în învățământul superior ieșean mai întâi la Institutul Politehnic (1946), iar în 1948

la Facultatea de Chimie a Universității, la Catedra de Chimie Anorganică, condusă de către mentorul său, profesorul Radu Cernătescu.

În perioada 1948-1964, profesorul Radu Ralea parcurge toate gradele didactice universitare, iar în anul 1966, pentru merite profesionale, (publicase peste 90 de lucrări științifice exclusiv în reviste de specialitate din țară și străinătate), nefiind membru PCR, obține titlul de „doctor docent”. Tot atunci primește dreptul de a conduce doctorate în specialitatea „chimie anorganică”.

După pensionarea prof. dr. Margareta Poni, la 30 octombrie 1964, prof. dr. Radu Ralea devine șeful Catedrei de Chimie Anorganica și Analitică de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.

În îndelungata și bogata sa cariera de dascăl în învățământul superior ieșean, prof. dr. doc. Radu Ralea a instruit multe serii de studenți „chimiști” și „ingineri chimiști” ținând cursuri, seminarii și lucrări practice la discipline precum „chimia anorganică”, „combinații complexe”, „microanaliză”, „chimia fizică”, „chimia analitică” etc., iar pentru prima dată în Iași – „radiochimia”. În anul 1965, împreună cu conf. dr. Adina Rang, a publicat la Editura Didactică și Pedagogică București, cartea *Chimia și structura combinațiilor complexe*, prima în România postbelică în acest domeniu al chimiei moderne.

Totodată, prof. dr. doc. Radu Ralea a îndrumat științific o serie de tinere cadre didactice în domenii de cercetare absolut noi pentru centrul universitar Iași: polarografia, chimia complexilor și mai ales radiochimia. În 1962, după ce s-a întors de la un stagiu de specializare-documentare efectuat la Universitățile din Moscova și Leningrad (Sankt Petersburg), a amenajat primul laborator de lucru cu izotopi radioactivi din Moldova.

În paralel cu activitatea sa didactică și științifică la catedră, din 1957 prof. dr. doc. Radu Ralea a condus și o grupa ce cercetători (ca șef de sector) la Institutul de Chimie din Iași (fondat de acad. Radu Cernătescu: actualmente Institutul de Chimie macromoleculară „Petru Poni”), pendinte de Academia Româna. Aici a abordat teme legate de „polarografie” și „chimia complexilor” împreună cu d-na dr. Giurgiu și dr. C. Ungurenașu, sau de „radiochimie” cu prof. Vasiliu și dr. Modreanu.

În mod concret, colectivele de cercetare conduse de către prof. dr. doc. Radu Ralea s-au ocupat cu: activarea radicalului azo din compuși organici, emisia de fotoni prin termoliza nitrogen-hidruților, sau dozari potentiometrice și colorimetrice ale bromului liber, ionilor de bromura sau bromat, dar și a cationilor de Co(II), Cu(II) și K(I).

Polarografia a fost unul din domeniile de investigare științifică cele mai importante pe care le-a abordat, întrucât împreună cu mentorul său, acad. Radu Cernătescu, a înființat la Iași prima școală românească din acest domeniu. Se

remarcă faptul că între prof. dr. R. Ralea și acad. J. Heyrovski – laureatul Premiului Nobel pentru *descoperirea* metodei polarografice în analiza chimică, a existat o colaborare directă și o sinceră prietenie. În acest sens se menționează aducerea la Iași a primelor polarografe Heyrovski-Ilkovich de proveniență cehoslovacă și altele, cu care prof. Ralea a efectuat astfel de cercetări (cu electrodul picurator de mercur) în dozarea unor ioni metalici : Fe(II)-Fe(III), Cu(I) –Cu(II), Zn(II), Cd(II), Mn(II)-..., As(III)-As(V), Co(II), Ni(II) etc., din diferite sisteme chimice. Rezultatele acestor cercetări au avut un ecou imediat, fiind aplicate, ca analize de serie standard, în controlul fluxului tehnologic. În „chimia organică” s-a stabilit polarografic influența substituenților polari asupra pirocatechinei, nicotin-amidei, sau a derivaților de la clor-nitrobenzen. Influența prezenței substituenților asupra potențialului de semitreaptă a condus la elaborarea unor metode standardizate de dozare a acestor compuși, ca antidăunatori în agricultură. Totodată, polarografia oscilografică a constituit mijlocul de cercetare a numeroșilor derivați amino-cobaltici, cobaltdiacidotetraminici, indicându-se mecanisme de reacție cu participarea acestor compuși chimici.

De asemenea, prof. dr. doc. Radu Ralea a fost primul în România care a inițiat cercetări în domeniul radio-polarografiei, dar și în privința polimerizărilor fotochimice.

Alte domenii de cercetare abordate de ilustrul nostru dascăl au fost legate de: studii fizico-chimice asupra structurii diferitelor combinații complexe, reacții de schimb izotopic, mai ales în sistemele: $^{60}\text{Co(II)} - \text{Co(III)}$ și $^{204}\text{Tl(I)} - \text{Tl(III)}$ în complecși cu liganzi organici, sau în studii termogravimetrice ale unor noi compuși anorganici nou sintetizați.

Prof. dr. doc. Radu Ralea a participat și a prezentat lucrări științifice originale și valoroase la diferite congrese internaționale de specialitate ținute la St. Moritz (1959), Jena (1962), Bratislava (1963), Eisenach (1964), Praga (1966) și altele, dar și în țară, la București, Cluj, Timișoara etc...

În privința relațiilor cu discipolii săi, pe care-i îndruma profesional-științific pas cu pas, prof. dr. doc. Radu Ralea manifesta o blândețe deosebită, bunăvoință și răbdare, dar și suficientă severitate și intransigență părintească atunci când apăreau situații ce impuneau luarea unor astfel de măsuri dojenitoare, făcute corect și la obiect. Dorea ca noi, colaboratorii, să-i dovedim zilnic, în scris, că am făcut ceva util în cercetarea științifică, pe lângă „seminariile” la care ne supunea uneori, ocazional și neanunțat, legate de pregătirea noastră didactico-profesională. Acest fapt ne obliga să citim tot timpul.

Eram lăsați să ne manifestăm din plin personalitatea noastră științifică, accepta dialogul, chiar dacă făceam erori în aprecierea teoretică a rezultatelor noastre sau nu știam deloc să interpretăm ceea ce am obținut în laborator, însă Profesorul, de foarte multe ori, după câteva secunde de cugetare, ne surprindea pur și simplu cu câte o explicație științifică justificatoare, corectă, la care nu ne-am gândit, ori singuri n-am fi ajuns la ea din lipsă de experiență. Ținea foarte mult la colectivul său de lucru și de foarte multe ori ne sprijinea și ne lua apărarea în situații ce impuneau intervenția sa energetică și autoritară.

Din nefericire pentru noi, colaboratorii săi cei tineri de atunci, dar și pentru mulți dintre prietenii săi adevărați, prof. dr doc. Radu Ralea s-a stins din viață prematur, după un atac de cord, la 31 octombrie 1966, la 58 de ani, în plenitudinea forței sale profesional-științifice creatoare.

Doar cu câteva ore înainte de deces, a participat (alături de toată Facultatea) la „Zilele academice” ale Universității noastre, organizate ca de fiecare dată la sfârșitul lunii octombrie în sala de lectura a bibliotecii de profil de la etajul al III-lea. Atunci l-am văzut ultima oară fumându-și „pipa” și privind-ne radios, mulțumit parcă de ceea ce am prezentat noi, la acea sesiune științifică...

Prof. univ. dr. (em.) **ALEXANDRU CECAL**

Profesorul Ștefan Bârsănescu (1895-1984)

Născut dintr-o familie de țărani, în Viperești-Buzău, a făcut studii liceale la Buzău și cele universitare la Iași, obținând licența în drept (1919) și în filozofie (1921). Susține doctoratul în Germania, devenind în scurt timp una dintre personalitățile proeminente ale pedagogiei românești. A fost membru corespondent al Academiei Române, membru al Asociației Savanților Celebri din Chicago (SUA), opera sa științifică însumează peste 30 de volume și peste 500 de articole publicate în țară și peste hotare. S-a afirmat ca unul dintre profesorii remarcabili ai Universității ieșene, încă din perioada interbelică, prin lucrări fundamentale de analiză a sistemului de educație din România. În *Unitatea pedagogiei contemporane ca știință* (1936, 1976), o lucrare de epistemologie pedagogică, examinează pedagogia românească de la 1900 până la zi, materialul istoric slujind ca mijloc de documentare și argumentare. Prin *Politica culturii în România contemporană* (1937, 2003) se afirmă ca întemeietorul politicii educației în spațiul academic românesc și „unul dintre primii teoreticieni și metodologi ai domeniului în lume”, după cum afirmă editorul recent al cărții, profesor Carmen Crețu. E reconfortant să constați astăzi, când criza spirituală cuprinde din nou lumea civilizată, această preocupare științifică și morală a unui savant român care îndemna statele lumii, în urmă cu trei sferturi de veac, să aibă ca obiectiv „declanșarea forțelor spirituale ale popoarelor și pentru mărirea nelimitată a patrimoniului cultural”. Lucrările sale acoperă domenii fundamentale în științele educației – pedagogie generală, istoria pedagogiei, pedagogia culturii, epistemologie pedagogică (*Pedagogia pentru Școlile Normale*, 1932; *Didactica*, 1935; *Istoria pedagogiei românești*, 1941).

Cu toate meritele sale profesionale și statutul de intelectual democrat, Ștefan Bârsănescu a fost licențiat din învățământ în anii prigoanei de joste. A rămas fără resurse, apoi a fost angajat ca bibliotecar la Institutul Politehnic și a predat un curs facultativ de *Pedagogie agricolă* la Institutul Agronomic. A fost reintegrat în 1957 și l-am avut profesor încă din anul I. Avea știința discursului academic, cursul său era extrem de bine organizat, sprijinit totdeauna pe un filon cultural, rar întâlnit în epocă. După ce a reușit să fie din nou acceptat și recunoscut de către „regim”, a lucrat cu spor și devotament, publicând încă multe lucrări fundamentale: *Schola latina de la Cotnari*, 1957; *Academia domnească din Iași, 1714-1821*, (1962); *Pagini nescrise din istoria culturii românești*, 1971; *Educația, învățământul și gândirea pedagogică din România*, dicționar cronologic, 1978 (în colaborare cu soția sa, Florela Bârsănescu); *Medalioane. Pentru o pedagogie a modelelor*, 1983.

A fost reintegrat, dar autoritățile vremii nu-i acordaseră încrederea lor totală. Dosarul său de urmărire, pe care l-am cercetat la CNSAS, s-a deschis la un an după ce eu am terminat Facultatea. Ca urmare a unor delatațiuni, desigur. Capete de acuzare erau: membru YMKA, organizație de sprijin reciproc a savanților din spațiul academic (între 1945-48), faptul că „a făcut diferite școli de specializare în Germania fascistă” și originea socială burgheză, părinții „au posedat un magazin de manufactură”. De fapt o prăvălie sătească, cu de toate. Se mai specifica, urmare a denunțului: „a făcut călătorii în Germania, Austria, Cehoslovacia” și „are atitudini dușmănoase și legături suspecte”. Și încă: „subapreciază învățătura marxistă”. O notă din 21 mai 1952, de la C. Nicuță, fost student al său și apoi ambasador la Paris, la începuturile noului regim, apoi profesor de sociologie la București denunța faptul că în lucrările sale de Pedagogie s-a orientat spre regimul fascist din Germania, deși n-a fost hitlerist pe față. O minciună care l-a costat enorm pe profesor. „Nu e apropiat regimului nostru, știe multă carte veche...E complotist până în măduva oaselor”. Iată spiritul epocii!

Sunt puși în funcțiune imediat „agenții” (acesta e limbajul din dosar pentru informatori) care-l înconjoară într-o plasă deasă și care-l urmăresc cu o perseverență patologică, dau rapoarte despre viața lui de zi cu zi. Unul chestionează femeia care-i face menajul și află că are program de scolare la 5 dimineața, studiază acasă până la 8 și apoi se duce la Biblioteca Centrală unde lucrează până târziu. I se trasează „sursei” sarcina să-l urmărească și să semnaleze orice despre el. Altul îl caută acasă și găsește pe doamna Florela, soția sa, o chestionează asupra planurilor familiei, află că profesorul va pleca la Moscova; apoi se duce întins la Facultate și-l așteaptă, până iese pe culoar, acesta îi spune că e ocupat cu pregătirea cursurilor, cu revista, cu încă o jumătate

normă la Institutul Pedagogic. Dar nu-i spune nimic sursei de plecarea la Moscova. Și el informează prompt. Era, deci, un cunoscut din afara Universității, care avea acces la familia Bârsănescu. La 12 iunie 1963, sursa **VD** îl vizitează, acesta lucra la „Școala domnească de la Târgoviște”, i-a spus că tema l-a prins pe când era dat afară din Facultate și nu a avut ocupație vreme de șase luni. Atunci, „pentru a avea cu ce trăi și-a vândut hainele negre de gală”. Lucrarea îi era cerută acum de Ministerul Învățământului. Citind aceste mizerii, gândul te duce la invidie, la ura pe care o trezesc adesea oamenii care construiesc, care se dedică unei opere; răsplata: denigrări, invenții.

Cine erau „elementele dușmănoase”, „suspecte” cu care avea contacte venerabilul profesor? Unul era profesorul italian Luigi Volpicelli care-l publică într-o revistă de pedagogie din Italia și care îl vizitează la Iași și ține conferințe. La una dintre acestea am asistat și eu, student în ultimul an. Ne-a făcut tuturor o impresie puternică. Altul era Alexandru Claudian, fost profesor de sociologie și psihologie, poet sensibil, fost lider PSDI, nu de mult eliberat din închisoare. Mai erau George Văideanu și Ion Străchinaru, pe care încerca să-i ajute să intre în Universitate. Interesant e episodul Kairov, o legendă în epoca tinereții mele. Profesorul povestește unui informator cum acesta a contribuit la reabilitarea sa. Kairov, vestitul profesor rus, după manualul căruia se învăța atunci pedagogie, cunoștea lucrările colegului român, pe care acesta „le-a publicat în germană și franceză”, înainte de război. Venit în vizită în România, sosește și la Iași și întrebă de profesorul Bârsănescu. Află că e scos din Universitate și se arată mirat, pentru că el nu vede în România un pedagog mai valoros. Cere să-l întâlnească și-i solicită lucrările publicate între timp. Apoi, în discuțiile cu Ilie Murgulescu, ministrul învățământului, când acesta a venit în URSS, îi cere să-l reintegreze. Așa a fost readus la Universitate Ștefan Bârsănescu și devine consultant al ministrului.

Era spre sfârșitul anului al IV-lea de Facultate, la începutul anilor '60. Se zvonește că s-au afișat titlurile pentru examenul de stat, cum se numea licența pe atunci. Aleg, fără ezitare, „Educația adulților în România”, subiect dictat de descendența dintr-o familie de educatori ai satului. După câteva zile aflăm cine ne sunt îndrumătorii. Teza mea urma să fie condusă de profesorul Ștefan Bârsănescu. Nu se putea alege mai potrivită, deși unii colegi credeau că nu voi avea zile bune cu exigentul profesor. Am venit cu un plan la el, iar spre primăvara anului al V-lea veneam cu câte un capitol și-i citeam, deja începuse să aibă dificultăți cu vederea; prilej să-mi evoce conferințele învățătorilor din Botoșani unde era cândva invitat să vorbească. Desigur, capitolul de ancorare la „clasicii marxismului” a fost evitat. După mai multe întâlniri mi-a declarat, satisfăcut, că e mulțumit de teză. Președintele comisiei de examen a fost numit

șeful catedrei de materialism dialectic și istoric, un profesor de latină, fără doctorat; Bârsănescu și Pavelcu erau doar membri, îl secondau. Deși tezele erau, toate, de pedagogie și psihologie. Și acesta descoperă în teza mea o „enormitate”: copiasem greșit titlul unui text al lui Lenin, desigur o probă de necunoaștere gravă a literaturii „fundamentale”. Am aflat mai târziu, a fost o întreagă negociere a celor doi profesori pentru nota mea. A doua zi profesorul mă chema la el: „Ce-ai făcut, domnule, de ce nu-i știi peăștia?”. Au trecut șapte ani și am intrat, prin concurs, la Universitate; începusem să public, eram acum cunoscut. Cu profesorul am păstrat mereu legătura, îl vizitam când venea la Iași, mă chema să stăm de vorbă, mă chestiona asupra cercetărilor și proiectelor. Mi-a oferit câteva dintre cărțile sale cu dedicație, am recenzat unele dintre ele. Discuția începea totdeauna cu aceeași frază: „Am aflat despre dumneata lucruri bune”. Așa îl păstrez în memoria mea afectivă.

Prof. univ. dr. **ADRIAN NECULAU**

Profesorul Ștefan Procopiu așa cum l-am cunoscut (1890-1972)

Fiecare dintre noi are amintiri: din copilărie, din timpul școlii, din primii ani ai profesiei și așa mai departe. Printre amintirile care ni se întipăresc în minte și pe care le evocăm cu mare drag, chiar și la o vârstă înaintată, sunt cele legate de profesorii noștri, mai ales când am avut șansa ca aceștia să fie mari personalități ale vremii: cine erau, cum se comportau, ce lucruri utile ne-au învățat etc. Întâmplări serioase, dar și unele hazlii la care am fost martori, sau la care am participat direct sau indirect și care ne-au marcat! Din toate acestea am putut extrage încet, încet, ceea ce caracterizează personalitatea fiecărui profesor, modul său de a acționa în diferite situații și desigur, ce avem noi de învățat.

În anul 1958 am devenit student al Universității din Iași, Facultatea de Matematică și Fizică, secția Fizică. Orele de curs, seminariile, laboratoarele, două filme pe săptămână, eventual o plimbare în grădina Copou, acesta este programul pe care-l urmam săptămână de săptămână, mai ales în anul întâi. La început i-am cunoscut după nume, dar și după modul în care comunicau cu noi, numai pe profesorii cu care aveam ore. Mai apoi, de la colegii din anii superiori, am aflat și numele altor profesori pe care îi vom avea în următorii ani. Așa am aflat că în anul II vom avea în program disciplina „Electricitate”, la care titular era vestitul profesor Ștefan Procopiu.

Și a început anul al II-lea. Primul curs de „Electricitate”. În amfiteatrul IV-13 se aflau grupele de *fizică* și *fizică-chimie*. În sala de curs a intrat un grup format din 5-6 persoane. În fruntea grupului era un bărbat înalt, impunător, serios, care s-a așezat în prima bancă. *Era profesorul Ștefan Procopiu!* Alături s-au așezat celelalte persoane, cu excepția unuia care s-a îndreptat spre catedră.

Era profesorul *Ilie Bursuc*, colaborator apropiat al profesorului Ștefan Procopiu, cum aveam să aflăm mai târziu. Pe atunci regula era ca la orele de curs să participe, alături de titular, și cadrele didactice care conduceau lucrările practice și seminariile aferente cursului, precum și personalul tehnic care participa la pregătirea experimentelor de la curs. După jurnalul grupelor, profesorul Ilie Busuioc ne-a strigat pe fiecare, invitându-ne să spunem ce școală am absolvit înainte de a deveni studenți. La acea vreme liceele de astăzi se numeau Școli Medii (modelul sovietic), pe lângă acestea existând și diferite Școli Medii Tehnice, asimilate școlilor medii. La răspunsul dat de fiecare dintre noi, profesorul Ștefan Procopiu avea un scurt comentariu, apreciind într-un stil foarte personal calitatea școlii absolvite. Numele fiecărui student a fost consemnat într-un caiet, în care trebuia apoi să semnăm de participare la fiecare curs, prezența fiind obligatorie. Cerințele fundamentale imprimate de-a lungul anilor de către Profesorul Ștefan Procopiu erau: calitatea conținutului cursului, claritatea și fluența expunerii, urmate de experimentele care să ilustreze fenomenele descrise. Deoarece în urma unui accident cerebral vorbirea curentă a Profesorului a fost ușor afectată, cursul era prezentat de profesorul Ilie Bursuc, în timp ce profesorul Șt. Procopiu urmărea cu atenție din bancă expunerea (care trebuia să parcurgă întocmai planul său), ca și modul în care se desfășurau experimentele. Era exemplară grija cu care Profesorul, împreună cu asistenții și tehnicienii, pregătea experimentele ce trebuiau prezentate la curs. Instalația era aranjată mai întâi în laborator, apoi aparatura era deplasată pe masa din sala de curs unde experimentele erau din nou verificate. În timpul desfășurării cursului se simțea chiar o oarecare tensiune în sânul echipei de experimenter, tensiune care ni se transmitea și nouă, studenților.

Dacă prelegerea se desfășura cu claritate și experimentele reușeau, după curs urmau clipele de destindere în care Profesorul surâzător oferea colaboratorilor săi cafele și „ciocolăți”. Tot astfel erau tratați colaboratorii și cu alte ocazii la care Magistrul mai adăuga cuvintele: „bravo, ești mare”! Aceasta era atmosfera când treaba mergea bine. Dacă lucrurile nu ieșeau cum trebuie, era mare tărahoi, colaboratorii și laboranții neștiind unde să se ascundă mai bine. La sfârșitul anului universitar II (1959-1960) examenul (scris și oral) s-a desfășurat în prezența Profesorului Procopiu, a profesorului Bursuc și a doi asistenți. Înainte de a „trage” un bilet, studenții așteptau în băncile din spatele sălii, „pentru a se obișnui cu atmosfera de examen”, cum spunea însuși Profesorul Procopiu.

Pe masa din fața comisiei de examen se aflau, de obicei, două bilete. Studentul era invitat scurt: „trage”! Se întâmpla ca uneori pe masă să rămână doar un singur bilet. Atunci profesorul Bursuc îi atrăgea politicos atenția,

moment în care Profesorul Procopiu scotea dintr-o servietă încă un bilet spunând: „mai pune unul, că-i tot aceea”. N-am aflat niciodată dacă nu cumva în cel de al doilea bilet erau aceleași subiecte ca și în primul. Pentru promovarea examenului înțelegerea fenomenului fizic era fundamentală. Profesorul avea și un subiect preferat: bobina de inducție. Dacă un student nu reușea să expună corect ceva de pe bilet, atunci era invitat să prezinte subiectul preferat, subiect ce trebuia știut foarte bine.

Ca orice om, Profesorul Ștefan Procopiu avea și el unele slăbiciuni și sensibilități pe care și le manifesta aleatoriu, la examen sau în relațiile cu cei din jur. Se întâmpla, de exemplu, ca la un examen, impresionat de răspunsurile unui student, să-i propună o notă mai mare decât nivelul cunoștințelor acestuia. Dacă i se atrăgea atenția, se justifica: „lasă, o fi știind el ceva!” Cred că acesta era, de fapt, rezultatul unei altfel de „citiri”, una mai profundă, „citire” pe care ceilalți nu reușeau să o facă. Îmi amintesc o întâmplare petrecută cu un coleg de al meu. În sesiunea din vară, acesta a obținut la „Electricitate” nota șase, notă ce reprezenta la Profesorul Procopiu un nivel mulțumitor de pregătire. Constatând că, pentru a obține bursă în anul următor, i-ar fi necesar un punct în plus, s-a hotărât să ceară examen pentru mărirea notei la „Electricitate”. Astfel, s-a pregătit în vacanță, iar toamna, cu cererea de mărire aprobată, s-a prezentat la cabinetul Profesorului. „Ce dorești?” l-a întrebat scurt Magistrul. „Domnule profesor, am o cerere pentru reexaminare la disciplina Electricitate”, spune colegul. „Ce notă ai luat în sesiunea din vară?” „Șase, domnule profesor”, răspunde cu oarecare teamă colegul meu. „Bine, dă-mi carnetul.” Și, luând carnetul, îi trece tot nota șase. Colegul iese nelămurit și merge din nou la decanul Facultății, profesorul Gheorghiev, care îi dă o nouă aprobare. Ajungând iar la Profesorul Procopiu scena se repetă. Urmează o a treia încercare. Atunci Profesorul îl întrebă iritat: „Ce vrei măi?” „Domnule profesor am nevoie de o notă mai mare pentru bursă.” „Așa spune, măi băiete” și îi trece în carnet nota șapte, fără a-l mai examina. Cu siguranță, insistența colegului meu de a fi reexaminat a fost pentru Profesor cea mai bună dovadă că acesta era bine pregătit.

Spiritul critic, spiritul de dreptate, cerința ca fiecare să-și facă treaba corect, dărzenia cu care își apăra ideile, ironia fină, adesea caustică și chiar un comportament uneori mai puțin convențional față de persoanele cu care intra în contact sunt alte caracteristici ale acestei personalități complexe care a fost Profesorul Ștefan Procopiu. Iată o scenă la care, întâmplător, am fost martor.

Fiind un experimentator de excepție, Profesorul Procopiu, încă de la numirea sa la Universitatea din Iași (1924), s-a preocupat de dotarea laboratorului cu aparatură performantă de la firme consacrate din Franța și

Germania. Aparatele erau depozitate cât mai la vederea studenților, în dulapuri pe holul laboratorului de electricitate. Fiecare aparat avea povestea lui, de care Profesorul era mândru, motiv pentru care toate aparatele îi erau dragi, după cum obișnuia să spună. În anul 1960, când s-a sărbătorit Centenarul Universității, profesorul Șandru, prorector pe atunci și profesor la Facultatea de Geografie, inspecta spațiile (amfiteatre, laboratoare, săli de seminar) pentru ca acestea să se prezinte în cele mai bune condiții la momentul evenimentului. Ajungând și la Catedra de Electricitate și văzând pe hol dulapurile cu aparatura Profesorului Procopiu, i-a recomandat acestuia ca dulapurile să fie duse într-un loc mai puțin vizibil. Profesorul s-a enervat și a replicat scurt: „măi, ia vino tu încoace”! Trebuie spus că atunci când Profesorul se supăra se adresa interlocutorului mai puțin reverențios. Astfel l-a invitat pe prorectorul Șandru în cabinetul său, care era în același timp bibliotecă și laborator de cercetare. În cabinet, pe un perete, atârna o hartă mare. „Vezi tu ce am eu aici?” spuse Profesorul arătând harta. „Da, tovarășe profesor. Este harta României.” „Ia uită-te și vezi cine a făcut harta asta!” Prorectorul se uită și spune: „Doi cunoscuți cartografi francezi!” „Vezi, măi”, a tunat Profesorul cu o voce de bariton, „francezii fac harta României și tu te ocupi de dulapurile mele!” Fără replică, prorectorul Șandru a părăsit cabinetul lăsând dulapurile cu aparatele în grija Profesorului. Noi, studenții, aflați în laborator, într-o sală vecină, auzind discuția n-am comentat-o dar, în sinea noastră, ne-am simțit foarte mândri de Profesorul nostru. Aceste aparate se găsesc și astăzi, o parte la Muzeul Tehnicii de la Palatul Culturii, alta la mini-muzeul Facultății de Fizică și alta la Muzeul Universității.

Multe se mai pot spune despre această mare personalitate, despre omul de știință și aleasă cultură, despre OMUL care a fost Ștefan Procopiu! Cu greu am putea găsi astăzi un exemplu de amploarea acestuia în ceea ce privește seriozitatea, tenacitatea, conștiinciozitatea, corectitudinea, verticalitatea de la care nu s-a abătut niciodată, deși vremurile au fost uneori destul de tulburi.

Socotind că asemenea personalități trebuie să fie o prezență permanentă în spațiul academic, am creionat acest portret, unul văzut de studentul care eram atunci. Un portret autentic, sincer și admirativ. Pentru că Profesorul Ștefan Procopiu a rămas pentru toate promoțiile pe care le-a învățat un model de om al școlii și al științei.

Prof. univ. dr. MIHAI TOMA

*Preotul nehirotonit: profesorul Teodor M. Popescu
(1893-1973)*

Dintotdeauna școala, indiferent de nivelul ei – primar, gimnazial, liceal sau universitar – a oferit modele de dascăli care au rămas în memoria noastră ca adevărate repere morale și intelectuale, fiecare promoție de absolvenți „lăudându-se” cu dascălii pe care i-a avut și „mândrindu-se” cu statutul de foști discipoli ai acestora. Evocarea unor astfel de dascăli-model consider că e o datorie a celor care s-au împărtășit din izvorul învățăturilor lor, iar aceasta se face cu emoție și bucurie, pentru că te întoarce în timp la perioada cea mai frumoasă a tinereții, perioada de formare a viitorului intelectual.

Facultatea de Teologie Ortodoxă din București, asemenea atâtor instituții de învățământ superior din țara noastră, nu a dus lipsă de dascăli de mare valoare, între aceștia numărându-se profesorul Teodor M. Popescu.

Am fost studentul acestei Facultăți în perioada 1957-1961 (după reforma învățământului din 1948 Facultatea a devenit Institut Teologic de grad universitar), având privilegiul de a fi fost student al marelui profesor în primii doi ani de studiu. Imaginea acestuia persistă în memoria mea, pentru că era un om aparte, și „mă mândresc” și eu că am fost discipolul unui asemenea dascăl.

Pentru a contura cât mai fidel această personalitate reprezentativă și complexă a teologiei românești, câteva date biografice se impun.

S-a născut la 1 iunie 1893, în localitatea Boteni din județul Dâmbovița, din părinți agricultori, fiind unul din cei nouă copii ai familiei. După școala primară urmată în localitatea natală, a frecventat cursurile Seminarului Central din

București (1905-1913), apoi Facultatea de Teologie din București între 1913-1919, cu o întrerupere (1916-1918), când a participat activ la Primul Război Mondial. Între anii 1919-1922, a urmat pregătirea de doctorat la Facultatea de Teologie din Atena, specializarea *Istoria bisericească universală*, unde a obținut titlul de „doctor în teologie” în 1922, cu teza: *Cauzele persecuțiilor din punct de vedere istoric și psihologic*, lucrare publicată în limba greacă. În timpul studiilor la Atena, însușindu-și foarte bine limba neogreacă, în perioada octombrie 1921-septembrie 1922, a fost angajat în postul de Cancelar interpret al Legației române din Atena. A urmat apoi cursurile de specializare în domeniul istoriei bisericești universale la Facultatea de Litere și Filozofie a Universității din Leipzig (1922-1923), la Facultatea de Teologie Protestantă din Paris, la Institutul Catolic din Paris și la „L'École pratique des Hautes Études” de la Sorbona. După specializare, întors în țară, a funcționat un an școlar (1925-1926) ca profesor la Seminarul Central din București, apoi în perioada 1 noiembrie 1926-decembrie 1927 ca profesor de *Istorie bisericească universală la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Chișinău, care aparținea de Universitatea din Iași*. La Chișinău a funcționat doar un an, pentru că în 1927 a ocupat, prin concurs, postul de profesor de *Istorie bisericească universală* la Facultatea de Teologie Ortodoxă din București, unde între anii 1942-1944 a fost decan, și unde a funcționat neîntrerupt până în anul 1959. A fost ultimul mare profesor de la Facultatea de Teologie din București care și-a început activitatea universitară la Chișinău¹. Deși a funcționat aici doar un an, el apare în tabloul primilor licențiați ai Facultății de Teologie din Chișinău 1926-1930, alături de ceilalți renumiți dascăli ai acestei Facultăți.

¹ Pentru date biografice complete a se vedea: Pr. Prof. Ion Rămureanu, „Profesorul onorar Teodor M. Popescu”, în *Biserica Ortodoxă Română*, XCI (1973), nr. 3-5, p. 481-483; Idem, „Profesorul Teodor M. Popescu”, în *Studii Teologice*, anul XXXIV, nr. 1-2, 1982, p. 47-48; Idem, „Istoria bisericească universală la Facultatea de Teologie și Institutul Teologic Universitar din București”, în *Studii Teologice*, an XXXIII, nr. 7-10, p. 531-533; Pr. Prof. Univ. Dr. Mircea Păcurariu, *Dicționarul Teologilor Români*, Editura „Univers Enciclopedic”, București, 1996, p. 350-351.

Studiile parcurse de profesorul Teodor M. Popescu evidențiază dimensiunea sa intelectuală demonstrată, mai apoi, prin activitatea la catedra universitară, timp de 33 ani (un an la Chișinău și 32 de ani la București), și prin scrisul său profund, bazat pe o foarte serioasă cercetare științifică.

Profesorul Teodor M. Popescu lăsa o impresie copleșitoare asupra studenților. Din punct de vedere fizic era impunător. Înalt, cu un trup care sugera un anumit grad de asceză, fața prelungă cu o mustață tunsă scurt, voce gravă, dar caldă, elegant și reținut în mișcări. Întotdeauna punctual și sobru, la curs stătea numai în picioare în fața studenților, fără a-i deranja cu plimbări inutile printre ei, sau cu gesturi largi și teatrale. Liniștea la curs nu o cerea niciodată, aceasta fiind impusă de însăși prezența sa.

Ca profesor impresiona prin erudiție și pasiunea cu care prezenta la cursuri evenimentele din istoria bisericească universală, cursuri pe care, aproape întotdeauna, le ilustra cu lecturi care creau o puternică emoție atât asupra studenților, cât și asupra lui însuși. Îmi aduc aminte perfect că, vorbind despre persecuțiile contra creștinilor, unul din cursuri a fost ilustrat cu o lectură despre martiriul Sfintelor Perpetua și Felicitas. În timp ce citea, din ochi două lacrimi

lunecau ușor pe față, iar cuvintele i se opreau în gât. Este doar un exemplu. Menționez că la fiecare curs venea cu 3-4 volume sub braț, în special din colecția Migne, și niciodată nu accepta să fie ajutat de studenți, iar lecturile erau de fapt traduceri directe din greacă sau latină.

Disciplina pe care o predă era considerată drept „proba de foc” pentru toți studenții din anii I și II. Profesor sever, ordonat, examinator de temut, dar absolut obiectiv, el manifesta, totuși, o iubire părintească și afecțiune față de studenți. Era însă o afecțiune hotărâtă care nu avea nimic comun cu slăbiciunea. Nu era greu de abordat și totdeauna oferea informații la solicitările studenților, îndrumându-i cum să le folosească. De altfel, primul curs pe care-l ținea studenților din anul I era intitulat: „Îndrumări metodice de lucru pentru studenții în teologie”, un excepțional îndrumar de 33 pagini, publicat în *Studii Teologice*, nr. 7-8 din 1956, îndrumar care ar trebui consultat chiar și de studenții de astăzi, indiferent de Facultatea la care studiază.

Cursurile sale erau adevărate mărturisiri și apologii ale Ortodoxiei. De altfel, toată viața a fost un mărturisitor al adevărului divin, până la jertfa de sine, un trăitor al credinței în Hristos, fidel mesajului evanghelic păstrat de Biserică, și un rugător smerit autentic. Întotdeauna când venea la Facultate intra, mai întâi, în capela studenților „Sfânta Ecaterina” și se ruga. Iar când era de serviciu în Facultate (pe atunci toate cadrele didactice făceau de serviciu, fiind printre studenți – căminul și sălile de curs fiind în aceeași clădire), participa la slujba de la capelă cu grupele de studenți care erau de rând, cântând împreună cu studenții sau citind la strană. Nu de puține ori a fost văzut făcând paracliserie, ieșind la vohodul mic (cu Sfânta Evanghelie) sau la vohodul mare (cu Cinstitele Daruri) cu lumânarea aprinsă și cu cădelnița înaintea preotului slujitor, care de multe ori era un student față de care arăta mult respect pentru că cinstea preoția din el, arătându-ne, prin aceasta, că studentul teolog, ca viitor preot, trebuie să fie un om smerit.

De multe ori, în duminici sau sărbători, îmbrăcat într-un stihar, rostea predica zilei, captând atenția celor prezenți prin cuvântul său vioi, pătrunzător și plin de învățăminte pentru viața oricărui creștin.

Și încă ceva. Meditațiile ținute în fața studenților după rugăciunea de seară. Pot spune că acestea erau cele mai captivante. Conținutul lor, patosul și solemnitatea cu care le rostea dascălul nostru făceau să ne retragem de la rugăciune cu o liniște deosebită în suflete, creându-ne senzația că ne aflăm într-un spațiu celestial. La una din aceste meditații, în care vorbea despre preoție, am auzit pentru prima dată expresia „preoția dureroasă”.

Prin cursurile, conferințele, predicile și meditațiile sale, prin întreaga sa lucrare, ca și prin trăirea autentic creștină – de aceea mi-am permis să-l numesc

în titlu „preotul nehirotonit” – el a menținut aprinsă făclia cunoașterii și a credinței, în lumina tradițiilor apostolice, în sufletele studenților, într-o perioadă dificilă pentru Biserică și pentru învățământul teologic universitar, desfășurând, alături de ceilalți profesori ai Facultății, un adevărat apostolat didactic ce a contribuit substanțial la formarea noastră teologică.

Atât de mult l-am îndrăgit încât, în al doilea an de studii, hotărâsem să-mi iau lucrarea de licență la disciplina pe care o predă. Din păcate, spre sfârșitul anului universitar 1958-1959, pentru că nu era adeptul zicalei: „capul plecat sabia nu-l taie”, a fost arestat și înțemnițat de autoritățile comuniste până în anul 1964. În semn de recunoștință pentru el, teza de licență mi-am luat-o tot în domeniul istoriei, lucrând-o, însă, sub îndrumarea unui alt mare profesor de la Facultatea de Teologie din București, bizantinologul Alexandru Elian, academicianul de mai târziu. După eliberare n-a mai revenit la Catedră. Împreună cu colegii mei am format ultima serie de studenți ai marelui profesor, un savant în adevăratul sens al cuvântului, Teodor M. Popescu. A plecat la Domnul în data de 4 aprilie 1973. Cu pioșenie, îi păstrez chipul în memorie.

Pr. dr. **MIHAI VIZITIU**